EL CONEIXEMENT ESCOLAR DEL SISTEMA POLÍTIC A MENORCA

Edita: Consell Escolar de Menorca i Departament del Cultura i Educació del Consell Insular de Menorca
Imprimeix: Editorial Menorca, SA - T. 971 35 16 00
Dipòsit legal: DL: MH-82/2005
ISBN: 84-933845-3-4

EL CONEIXEMENT ESCOLAR DEL SISTEMA POLÍTIC

MOVIMENT DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA DE MENORCA

Elaboració: Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca

Edició: CONSELL INSULAR DE MENORCA DEPARTAMENT DE CULTURA I EDUCACIÓ

CONSELL ESCOLAR DE MENORCA

Col·laboració:

Teniu a les mans el resultat del treball de recerca sobre el coneixement escolar del sistema polític, un treball coordinat pel Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca sota la direcció de la catedràtica Pilar Benejam.

La publicació d'aquest treball de recerca era, a priori, interessant. Però la lectura de les seves conclusions ens diu que, més enllà de ser interessant, la seva publicació esdevé necessària.

Les conclusions del treball no criden precisament a l'optimisme. Es constata una preocupant manca de coneixements polítics dels nostres alumnes, que palesa el seu desinterès per les institucions polítiques i pels polítics. És la constatació d'un fet que intuíem, o que més aviat temíem. El treball de recerca ens constata que, efectivament, hi ha una fondalada que separa el món de la política del món dels més joves. I aquest fet és preocupant, perquè estem parlant de desconeixement i desinterès dels qui en poc temps tindran les responsabilitats de la comunitat. Ens estem jugant, en definitiva, que el sistema polític tengui o no una bona salut democràtica.

No obstant això, la constatació d'un problema és la primera passa necessària per resoldre'l -o si més no intentar-ho. Les conclusions a què arriba aquest treball ens haurien de servir com a toc d'atenció, haurien de motivar a la reflexió del perquè d'aquest allunyament.

I aquí correspon, en primer lloc, fer un exercici honest d'autocrítica per part dels qui (circumstancialment) ens dedicam a la política. El problema té múltiples causes, però una d'elles és que no hem sabut establir els ponts necessaris entre la tasca política i els ciutadans a qui va dirigida aquesta tasca.

D'altra banda, també és cert que la responsabilitat d'aquest divorci entre "món de la política" i ciutadania, i en aquest cas concret els alumnes de primària i secundària, és una responsabilitat compartida. Quan utilitz les cometes per referir-me al món de la política és perquè crec que aquest món el conformam tots: els qui estem a les institucions, però també els mitjans de comunicació, els ensenyants, les mares i els pares... tots conformam el món de la política, i no podem o, més ben dit, no hauríem de dimitir d'aquest fet. El primer error consisteix a voler crear un artificial món polític aïllat de la resta de la societat.

Del resultat d'aquest treball d'investigació hauríem de ser capaços de treure'n conclusions pràctiques, i aquesta és la part més difícil. Una pràctica que passa, sens dubte, per una major i millor relació entre escola i la societat que l'envolta.

Mateu Martínez Martínez
Conseller de Cultura i Educació

El Consell Escolar de Menorca col·labora amb el Consell Insular en l'edició d'aquesta memòria de recerca sobre el coneixement escolar del sistema polític, conscient d'una de les seves funcions: oferir eines, valoracions i opinions sobre el sistema escolar en conjunt. Les línies de treball dissenyades ens portaran a publicar altres treballs i monografies.

Però som conscients que aquesta primera col·laboració té una especial rellevància; aquesta memòria, coordinada per Pilar Benejam i un equip de professionals del Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca, analitza el coneixement que els nostres escolars tenen del sistema democràtic, i els resultats ens han de fer prendre consciència a tots de la necessitat d'ampliar aquest coneixement i convertir-lo en experiència viscuda; la democràcia, com qualsevol valor, no es pot explicar, s'ha de viure, s'ha de sentir, s'ha de respirar...

Aquesta memòria presenta unes dades, interpreta uns resultats i elabora unes conclusions; les línies de treball amb vista al futur queden identificades; només resta posar fil a l'agulla i canviar els currículums; vivenciar experiències democràtiques autèntiques; aprendre a ensenyar a discutir, a dialogar, a debatre... Aprendre i ensenyar a assumir responsabilitats, a prendre decisions, ensenyar a entendre i criticar les decisions que es prenen, tot proposant alternatives... Ja comença a ser hora d'implicar-se més des de molt petits; el disseny de la ciutat, del barri i del carrer; els pressupostos de l'Ajuntament, les obres que s'han de portar endavant, són cosa de tots; restar-ne al marge i, finalment, criticar-ho és la fórmula més còmoda i egoista: aquella que només busca el propi benestar i es despreocupa del dels altres.

La recerca en ciències d'educació pretén oferir dades i obrir línies de treball per millorar la situació o els fets analitzats; en aquest cas, estem al davant d'un panorama millorable que necessita solucions; de la recerca se'n deriven unes propostes concretes; només cal posar-s'hi.

Amador Alzina
President del Consell Escolar de Menorca

SUMARI

I. Justificació del treball de recerca 11

1.1. Introducció 12
1.2. Objectius de la recerca 13
1.3. Presentació i justificació de l'enquesta i de l'instrument d'autoavaluació 13
1.4. Justificació i concreció de la mostra de població escolar utilitzada 15

II. Organització de la fase experimental i de processament de la informació 19

2.1. Equip de treball 20
2.2. Calendari 20
2.3. Procés experimental 21
2.4. Buidat i processament de la informació 21

III. Anàlisi i valoració crítica dels resultats obtinguts 23

3.1. Anàlisi i valoració dels resultats per ítems i preguntes de l'enquesta 25
3.2. Anàlisi i valoració dels resultats obtinguts per edat, en raó dels cursos seleccionats a la mostra 31
3.3. Conclusions del treball 33
3.4. Propostes de futur 34

IV. Annexos 37

4.1. Annex 1: Instruments: qüestionari i autoavaluació 38
4.2. Annex 2: Sol·licitud de col·laboració als centres 58
4.3. Annex 3: Full de registre 59
4.4. Annex 4: Model de fitxa de buidat de les enquestes per curs 60
4.5. Annex 5: Professorat que ha col·laborat en l'aplicació de la prova 61

JUSTIFICACIÓ DEL TREBALL DE RECERCA

I. JUSTIFICACIÓ DEL TREBALL DE RECERCA

1.1. Introducció

Partim del supòsit que l'educació té com a objectiu bàsic preparar els futurs ciutadans per participar en una societat democràtica. Tanmateix, a la pràctica, hem pogut constatar que els alumnes tenen un notable desconeixement del funcionament del sistema democràtic. Si es demostra que aquesta manca de coneixements és certa i general, es plantejarà un problema educatiu greu, que mereixerà molta atenció.

Consideram que la manca de coneixements polítics dels nostres alumnes reflecteix la poca estima que la nostra societat en general mostra per la política. Les causes que podrien explicar aquesta manca d'interès són diverses i complexes i algunes d'elles tampoc no són exclusives de les Illes Balears ni de l'Estat espanyol:

- S'atribueix sovint a un passat en el qual el compromís polític va acabar en una guerra civil i posteriorment en una repressió duríssima. Molts anys després, la resistència a la Dictadura va haver d'acceptar una recuperació democràtica des de pactes de silenci sobre crims que no han tingut càstig i sense procedir a canvis significatius en les estructures de poder. En definitiva, un canvi pacífic però poc engrescador, especialment per a aquells sectors que esperaven reformes més significatives i profundes.

- Avui en dia, el triomf de l'economia neoliberal imposa un sistema de valors basat en la competència i en l'èxit individual mesurat en diners. En aquest context, els partits polítics que malden per construir una societat més justa difícilment poden aplicar polítiques mediambientals, polítiques redistributives o, fins i tot, mantenir l'Estat del benestar, sense quedar mal situats en el sistema global d'economia de mercat. Aquesta situació duu a polítiques tèbies i poc engrescadores. Cal recordar així mateix que aquest sistema global està dominat per poders que superen moltes vegades els marcs de l'acció política.

- Per fer encara més difícil el tema, la falta de dignitat i la poca categoria humana d'alguns polítics -posada en evidència pels mitjans de comunicació de manera escandalosa i explotada sense prudència pels partits rivals- fan que una part de la població, de manera ben poc justa, faci extensiva a tota la classe política la seva manca de confiança i consideració.

Aquestes i possiblement altres raons han creat una situació de desencís col·lectiu que únicament afavoreix els interessos d'aquells que volen el poder per manipular la societat. La manca d'interès i l'escàs coneixement dels problemes col·lectius té com a conseqüència deixar les decisions públiques en mans d'uns quants, mentre una majoria renuncia al dret de pensar per si mateix i de participar en les decisions públiques; principis que són el fonament de la ciutadania i del manteniment i millora del sistema democràtic.

Certament, l'educació democràtica dels futurs ciutadans supera de molt el marc escolar, però també implica tota l'escola i sembla que demana una informació sistemàtica i una reflexió específica de part de l'àrea de Ciències Socials. Fa temps que les persones preocupades per la formació cívica i política dels alumnes proposen una revisió a fons dels principis, dels continguts, procediments i valors dominants en el currículum d'aquesta àrea de Ciències Socials. No es tracta que els continguts tradicionals tenguin poc interès, sinó que la quantitat de continguts inclosos dins les Ciències Socials fa impossible resoldre el problema per addició de més i més temes i crèdits als programes. Per aquest motiu s'ha de fer una selecció dels continguts conceptuals per tal que es faciliti el coneixement de qüestions bàsiques i, al mateix temps, es faci de manera que els alumnes es preparin per continuar aprenent i reflexionant al llarg de tota la vida.

La selecció dels continguts és sempre dolorosa perquè implica renunciar a coneixements molt estimats pels docents, però que els alumnes no sempre poden abastar. Ja es sap que qualsevol selecció està orientada per una ideologia i que la tria sempre és discutible i millorable. Tanmateix, el que sembla segur és que els alumnes, en finalitzar l'escolaritat, han de conèixer les institucions polítiques pròpies del seu país, saber els seus drets i deures com a ciutadans i tenir clara la manera com poden i han de participar en les decisions democràtiques: ja sigui en el seu entorn social, en el món laboral o bé en la política.

Sense pretendre esgotar el tema, la recerca que presentam vol contribuir a l'estudi del problema de la formació democràtica dels nostres alumnes. Ens plantejam comprovar el nivell de coneixements conceptuals bàsics de política dels alumnes dels centres escolars de Menorca. Si es demostra un desconeixement injustificable sobre conceptes bàsics del sistema democràtic en l'àmbit estatal i de les Illes, tindrem arguments per proposar una revisió de la tasca escolar sobre aquest tema i sabrem com podem orientar-la.

Evidentment, l'educació democràtica dels alumnes no acaba amb el coneixement conceptual d'alguns punts bàsics de la Constitució espanyola, de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears i del funcionament del govern insular o municipal. L'educació democràtica és un contingut que demana conceptes, actituds i valors; és una manera d'entendre el món i la societat, una forma de ser i de relacionar-se amb els altres. Tanmateix, per arribar a aquests objectius també cal disposar d'uns coneixements polítics conceptuals que no és possible ignorar, com són els de *sobirania, govern, constitució...*

En qualsevol cas, és obvi que la formació dels futurs ciutadans no es pot limitar a l'àmbit escolar o a l'ensenyament formal, perquè es crearia un abisme entre allò que s'ensenya i es practica a l'escola i l'experiència social quotidiana. Però, al mateix temps, pensam que l'escola pot ajudar a proporcionar uns coneixements polítics bàsics i pot oferir un context per a l'exercici del pensament crític i per a la pràctica de la convivència democràtica.

1.2. Objectius de la recerca

• Explorar el grau de coneixement que tenen els escolars de Menorca sobre onze qüestions polítiques bàsiques, amb la intenció de detectar encerts i mancances.

• Confeccionar una enquesta i un instrument d'autoavaluació per als alumnes dels centres escolars d'una mostra de població determinada. Aquests materials han de ser per ells mateixos motiu d'aprenentatge i no solament un instrument de mesura.

• Ajudar els alumnes a ser conscients del seu grau de coneixement sobre qüestions polítiques i jurídiques bàsiques.

• Comprometre en el projecte i en les conclusions les escoles i els instituts de l'illa. El fet de participar en aquest treball l'entenem com a motiu de formació permanent del professorat, així com de totes les persones que hi puguin col·laborar.

• Identificar les accions i els materials didàctics que es demostrin necessaris per poder esmenar les possibles mancances.

1.3. Presentació i justificació de l'enquesta i de l'instrument[1] d'autoavaluació

Els instruments utilitzats per recollir la informació necessària per tal de fer aquesta investigació s'han dissenyat com una unitat didàctica i consten d'un qüestionari i d'un document paral·lel d'autoavaluació. La intenció és que aquests materials puguin servir per recollir les dades que es necessiten i, al mateix temps, procurin un material disponible en qualsevol cas per treballar a classe uns continguts bàsics de política tant pel que fa a l'Estat espanyol, com a les Illes Balears i als governs insular i municipal.

Per a l'elaboració dels instruments esmentats s'ha tingut en compte un treball previ, fet a manera de prova inicial per Pilar Benejam amb un grup d'alumnes d'un curs de mestratge de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest primer qüestionari juntament amb el seu instrument d'autoavaluació va ser aplicat a tercer curs d'ensenyament secundari obligatori (ESO) i a segon curs de batxillerat de quatre centres de secundària de Barcelona.

El nostre equip de recerca, en una primera fase, va analitzar críticament aquests materials i els va adaptar a les noves necessitats: va redactar de bell nou algunes preguntes referents al sistema polític general i estatal, en va eliminar d'altres i en va introduir de noves referents al govern balear i insular. També va adaptar i revisar a fons

[1] El qüestionari i l'instrument d'autoavaluació figuren a l'annex 1.

l'instrument d'autoavaluació.

Per tal d'aplicar els instruments i d'interessar els alumnes per un tema que pot semblar àrid, es va proposar una classe diferent de les habituals: es formula una pregunta, a manera d'hipòtesi: "Es diu que en sabem poc, de política. Açò, que és ver?", a la vegada que el mestre o professor presenta un qüestionari per tal de comprovar el grau de coneixements sobre onze preguntes bàsiques. Un cop contestat el qüestionari, cada alumne comprova i avalua els resultats ajudant-se del solucionari i ho fa constar en una graella on s'ordenen els resultats de l'avaluació de cada pregunta.

El solucionari s'entén com un instrument d'autoregulació. Aquest instrument assenyala i raona les possibles respostes, alhora que amplia els coneixements dels alumnes, mitjançant un apartat anomenat "Cal saber que", el qual permet atendre la diversitat de nivells, d'interessos i de capacitats. És important que cada alumne ordeni els resultats i els consigni en la taula corresponent, a fi que cadascú sigui conscient del nivell dels seus propis coneixements i pugui contestar la pregunta feta al principi de la sessió.

Un cop realitzada la fase experimental, i com sol succeir, l'equip va constatar que els instruments es podien millorar, tot i que es tractava d'aspectes formals i poc rellevants, però que caldrà fer presents en altres edicions, si en tenim l'avinentesa. Tanmateix, gràcies a la col·laboració del professorat i dels coordinadors de cada zona, no hi va haver dificultats en l'aplicació dels instruments:

a. El full destinat a consignar els resultats de l'autoavaluació (amb la graella destinada a fer constar el nombre d'encerts i d'errors corresponents a cada pregunta) podia haver-se imprès com un full retallable. D'aquesta manera, els alumnes s'haurien pogut quedar amb els materials utilitzats.

b. Hauria estat convenient identificar amb un mateix nombre el qüestionari i l'instrument d'autoavaluació que corresponguès a cada alumne, a fi de facilitar-ne la revisió.

c. La *x* que indicava el lloc de la fracció a on s'havien d'apuntar els encerts i els errors podia induir a confusions. Convindria posar en lloc de la *x* uns punts suspensius.

d. Alguna pregunta reunia un nombre d'ítems massa gran i açò dificultava el procés de correcció.

e. En alguns casos fóra bo de reordenar els ítems.

Acabada la sessió i recollits els materials, els docents van revisar les avaluacions fetes pels alumnes. Es van aplicar criteris d'avaluació flexibles i generosos, de manera que una resposta es considerava correcta sempre que l'alumne hagués intentat donar un significat acceptable, encara que la frase o la paraula utilitzada no fos la més adient.

1.4. Justificació i concreció de la mostra de població escolar utilitzada

L'estudi s'ha centrat a l'illa de Menorca, àmbit de treball del Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca (MRPM) i de l'Institut Menorquí d'Estudis (IME), que són les institucions que realitzen i patrocinen aquesta recerca, respectivament.

Per a la fase d'experimentació s'ha seleccionat una mostra d'alumnes corresponent als nivells de 6è de primària, de 2n d'ESO, de 4t d'ESO i de 2n de batxillerat amb la intenció de constatar:

a. Si la formació política es va construint des de l'inici de l'escolaritat obligatòria, de manera que els alumnes de 6è de primària ja poden contestar les preguntes més bàsiques.

b. Si s'esdevé cap millora clara dels resultats al llarg de l'ensenyament secundari obligatori. Com a hipòtesi inicial es suposa que els alumnes haurien de poder contestar l'enquesta correctament al nivell de 2n d'ESO

i que aquests conceptes haurien d'estar plenament assolits al nivell de 4t d'ESO, en el moment d'acabar l'escolaritat obligatòria.

c. Si aquests coneixements bàsics i elementals estan plenament consolidats a 2n de batxillerat.

Cal considerar que la manca de coneixements conceptuals bàsics de política no és atribuïble a cap mestre o professor ni a cap centre en particular; l'enquesta no està orientada a trobar culpables. En tot cas uns resultats més baixos del previst s'haurien d'analitzar des de les mancances del sistema escolar, la poca cultura política general o l'escàs interès per aquests temes per part de les famílies, dels mitjans de comunicació i de la societat en general. El desajust entre les expectatives i els resultats també podria ser degut a unes expectatives poc realistes del punt de partida o a hipòtesis temptatives d'aquest treball.

La població escolar de la mostra planificada va ser de 1.788 alumnes[2] i s'han recollit 1.385 enquestes. Aquesta diferència s'explica per les causes següents:

- Es va estimar que hi hauria més alumnes per grup classe
- Absències el dia que es van treballar els instruments
- Canvis no prevists en l'organització d'alguns grups classe

Tanmateix, el nombre d'enquestes recollides representa el 49,48% respecte al total d'alumnes de Menorca dels cursos de 6è de primària, 2n d'ESO, quart d'ESO i 2n de batxillerat. La mostra és, per tant, molt àmplia i s'explica perquè la recerca es proposava també, a part de per recollir uns resultats, per fer arribar aquesta temàtica a un gran nombre d'alumnes i al professorat de l'illa.

Taula 1. Alumnes de la mostra respecte al total d'alumnes matriculats en els cursos escollits.

	6è prim.	2n ESO	4t ESO	2n batx.	ALUM.
Total alumnes de la mostra	440	493	290	162	1385
Total alumnes matriculats	829	977	697	296	2799
Percentatges de la mostra	53,08	50,46	41,61	54,73	49,48

[2] Totes les dades utilitzades han estat facilitades per la Delegació Territorial d'Educació a Menorca, de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

Taula 2. Alumnes per poblacions, per centres i per cursos.

POBLACIÓ	CENTRE	ALUMNES PER CURS				TOTAL
		6è prim.	2n ESO	4t ESO	2n batx.	
Ciutadella	CP Pintor Torrent	19				19
	CP Mare de Déu del Toro	54				54
	Col·legi Sant Francesc de Sales	47	48	41		136
	IES M. Àngels Cardona		100	60	23	183
	Total d'alumnes en la mostra	120	148	101	23	392
	Total d'alumnes en la població	267	333	206	70	876
		44,94 %	44,44 %	49,03 %	32,86 %	44,75 %
Ferreries	CP Castell de Santa Àgueda	32				32
	Col·legi Sant Francesc	21	17	16		54
	IES Biel Martí		40	29	18	87
	Total d'alumnes en la mostra	53	57	45	18	173
	Total d'alumnes en la població	64	70	53	14	201
		82,81 %	81,43 %	84,91 %	128,57 %	86,07%
Es Migjorn	CP Francesc d'Albranca	16				16
	Total d'alumnes en la mostra	16				16
	Total d'alumnes en la població	17				17
		94,12 %				94,12 %
Es Mercadal i Fornells	CP Mare de Déu del Toro	29				29
	Total d'alumnes en la mostra	29				29
	Total d'alumnes en la població	33				33
		87,88 %				87,88 %
Alaior	CP Doctor Comas	45				45
	Col·legi La Salle	21	26	22		69
	IES Josep Miquel Guàrdia		67		36	103
	Total d'alumnes en la mostra	66	93	22	36	217
	Total d'alumnes en la població	82	110	87	38	317
		80,49 %	84,55 %	25,29 %	94,74 %	68,45 %
Maó	CP Mare de Déu de Gràcia	48				48
	CP Sa Graduada	29				29
	Col·legi Sant Josep	24	28	15		67
	IES Pasqual Calbó		81	48	32	161
	IES Joan Ramis i Ramis		86	59	53	198
	Total d'alumnes en la mostra	101	195	122	85	503
	Total d'alumnes en la població	300	464	351	174	1.289
		33,67 %	42,03 %	34,76 %	48,85 %	39,02 %
Es Castell	CP Àngel Ruiz i Pablo	28				28
	Total d'alumnes en la mostra	28				28
	Total d'alumnes en la població	31				31
		90,32 %				90,32 %
Sant Lluís	CP Sant Lluís	27				27
	Total d'alumnes en la mostra	27				27
	Total d'alumnes en la població	38				38
		71,05 %				71,05 %

A l'hora d'elegir els centres que han participat en aquest treball, s'ha procurat que hi siguin representats els municipis grans i petits, que es pugui comptar amb la col·laboració de la direcció del centre i del professorat implicat i que en la mostra hi hagi centres públics i concertats.

Les poblacions petites estan representades en molts casos al 100% de la població escolar dels cursos implicats en l'experiència perquè es tracta d'una única escola. No figura l'escola de Fornells pel seu reduït nombre d'alumnes (3 alumnes de 6è). Els municipis de l'interior de l'illa estan molt ben representats a la mostra, mentre que en el cas de Maó i Ciutadella s'ha seleccionat una mostra més reduïda, però també molt àmplia.

Gràfic 1. Alumnes per poblacions i cursos respecte als alumnes matriculats.

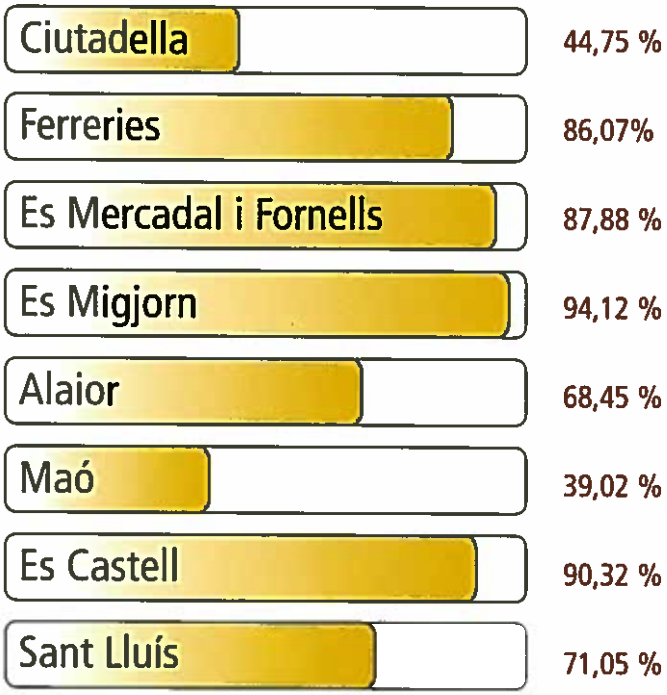

ORGANITZACIÓ DE LA FASE EXPERIMENTAL I DE PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ

II. ORGANITZACIÓ DE LA FASE EXPERIMENTAL I DE PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ

2.1. Equip de treball

La proposta de treball es va presentar a la **XXV Escola per a Ensenyants**, organitzada pel Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca, dins el curs "El coneixement escolar del sistema polític", dirigit per Pilar Benejam i adreçat a tot el professorat interessat en el tema.

D'entre els assistents al curs sorgí l'equip de treball que ha realitzat aquesta recerca i que està format per les següents persones:

- Sílvia Coll Pino, professora de l'IES M. Àngels Cardona, de Ciutadella
- Llorenç Mercadal Marquès, professor del Col·legi Sant Francesc de Sales, de Ciutadella
- Catalina Pons Seguí, professora de l'IES Pasqual Calbó, de Maó
- Manel Mascaró Talaya, professor de l'IES M. Àngels Cardona, de Ciutadella
- Maria Juan Benejam, professora del CP Pintor Torrent, de Ciutadella
- Pilar Pons Goñalons, professora del CP Mare de Déu de Gràcia, de Maó
- Jaume Mascaró Moll, professor de l'IES Josep Miquel Guàrdia, d'Alaior
- Anselm Barber Luz, professor de l'IES Biel Martí, de Ferreries
- Antònia Gomis Bosch, professora de l'IES M. Àngels Cardona, de Ciutadella
- Sam Gomila Lluch, economista
- Joan López Casasnovas, professor de l'IES Josep M. Quadrado, de Ciutadella, membre de l'IME i assessor en coneixement polític
- Pilar Benejam Arguimbau, catedràtica de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre de l'IME

Els responsables de coordinar el treball a les diferents poblacions han estat:

- A la zona de Maó: Catalina Pons Seguí i Pilar Pons Goñalons
- A Alaior i es Mercadal: Jaume Mascaró Moll
- A Ferreries: Anselm Barber Luz
- A Ciutadella: Manel Mascaró Talaya i Sílvia Coll Pino

Els responsables generals del projecte han estat:

- Pilar Benejam Arguimbau, catedràtica de Didàctica de les Ciències Socials de la UAB i membre de l'IME, coordinadora general i supervisora del treball
- Antònia Gomis Bosch, coordinadora del seminari per part del MRPM

Agraïm l'assessorament de Jaume Mascaró Pons, membre de l'IME, en l'elaboració del projecte, i agraïm especialment la col·laboració del professorat dels centres on s'ha aplicat la prova, la relació dels quals figura en l'annex 6.

2.2. Calendari

El procés s'ha desenvolupat segons el següent calendari:

Escola per a Ensenyants. Agost 2002: Es presenta la iniciativa, es constitueix l'equip de treball, es dissenya el projecte general del treball de recerca i s'elabora el primer esborrany de l'instrument.

Finals de setembre 2002: Es modifica i redacta l'instrument.

Principis d'octubre 2002: Es fa la revisió final de l'instrument per part dels membres del seminari.

15 d'octubre 2002: Es tramet la proposta de treball a l'Institut Menorquí d'Estudis per a la seva aprovació i subvenció.

2a quinzena de novembre 2002: Es realitza una reunió informativa amb els tutors/es dels cursos implicats en l'aplicació de la prova i amb els responsables de cada poble. Es distribueixen els qüestionaris als centres.

Gener-febrer 2003: S'aplica la prova.

Març-abril 2003: Es fa el buidat de les dades.

Primera setmana de maig 2003: Es lliuren els resultats als membres del seminari.

Juliol 2003: Es realitza una sessió de treball per iniciar l'anàlisi dels resultats.

Agost 2003. XXVI Escola per a Ensenyants: Es continua amb l'anàlisi dels resultats i es redacta un primer esborrany de les conclusions.

Octubre 2003: L'equip de treball revisa les conclusions i redacta el document definitiu.

Agost 2004: Es presenta el treball a la XXVII Escola per a Ensenyants.

2.3. Procés experimental

Un cop impresos els qüestionaris, es va adreçar una carta als tutors[3] de primària dels centres seleccionats i als caps del departament de ciències socials dels instituts, en la qual explicàvem la nostra intenció a l'hora de realitzar aquest treball de recerca i sol·licitàvem la seva col·laboració. Per explicar amb més detall el procés d'aplicació de la prova i els criteris d'avaluació, se'ls convocà a una reunió informativa dia 29 de novembre de 2002. En aquesta reunió, a la qual assistí gairebé tot el professorat convocat, s'explicà punt per punt el qüestionari i es consensuaren un seguit de normes:

- les enquestes es contestarien de forma individual a l'aula i sense haver preparat anteriorment el tema
- es contestarien amb bolígraf blau i es corregirien amb vermell
- el professorat vigilaria el procés d'autoavaluació, especialment als cursos de sisè de primària
- les enquestes es passarien entre els mesos de gener i febrer de 2003, i la data final era dia 28 de febrer de 2003
- els criteris de correcció serien flexibles i generosos. Es donaria per bona una resposta el significat de la qual fos acceptable, tot i que l'expressió no fos estrictament correcta
- les enquestes contestades es lliurarien als coordinadors de cada població amb un full adjunt per a cada centre escolar on s'apuntaria el nombre total de qüestionaris passats, el nom del professorat col·laborador i les possibles incidències que calgués assenyalar

El procés d'aplicació de la prova es va realitzar correctament en el període previst i sense que calgués esmentar cap incidència.

2.4. Buidat i processament de la informació

Acabat el procés d'aplicació de la prova i a mesura que s'anaven recollint tots els qüestionaris dels diferents centres de Menorca, era l'hora de començar el buidat i tractament de la informació.

En primer lloc, es confeccionà un model de fitxa per curs, nombre d'alumnes i centre, per poder dur a terme el buidat[4]. Aquesta fitxa consta de dues taules: una primera taula que recull els ítems de cada pregunta (el número dels quals són distints segons la pregunta) i dues subcolumnes per pregunta (una columna amb els ítmes encertats i l'altra amb els errats); en la segona taula, es dóna el valor d'un punt a cada pregunta i, per tant, s'han de convertir els

[3] La trobareu a l'annex 2.
[4] La trobareu a l'annex 3.

resultats d'encerts i desencerts en un tant per u. Així, si a la pregunta 5, que consta de 5 ítems, n'encerten 2 i n'erren 3, el resultat de la transformació seria que hi ha un 0,4 d'encert i 0,6 d'error. D'aquesta manera s'aconsegueix valorar el resultat d'encerts i d'errades de cada alumne sobre 11 punts totals. Un cop fet açò, es transforma el resultat de cada alumne i del total del curs en un tant per cent.
Aquesta primera fase de buidat ha estat la part que ha dut més feina. En primer lloc, perquè no hi havia una relació identificativa directa entre qüestionari i pregunta, la qual cosa dificultava molt la revisió dels qüestionaris que ho requerien (alguns qüestionaris d'autovaloració no estaven degudament emplenats, o hi havia una correcció deficient...). En segon lloc, perquè s'han anat buidant les gairebé 1.400 enquestes, que han arribant de manera escalonada, en un període relativament curt de temps.

En segon lloc, i un vegada finalitzat el buidat de les dades, era el moment de dur a terme el tractament de la informació. En aquesta fase s'ha hagut de decidir la informació mínima que es volia treure del qüestionari i planificar tota la informació extreta i la informació derivada que també es podia aconseguir. Així, finalment, la informació extreta[5] ha estat aquesta:

- Un primer arxiu, on es recullen les dades per població, centre i cursos.
- Un segon arxiu, on es recullen les dades per població i cursos respecte als alumnes matriculats dels cursos escollits en la mostra (6è primària, 2n ESO, 4t ESO i 2n batxillerat), amb tots els gràfics corresponents.
- Un tercer arxiu, on es recullen les dades per preguntes i cursos.
- Un quart arxiu, on es recullen les dades per edats o cursos i preguntes amb tots els gràfics corresponents.

Aquesta fase només ha tingut la dificultat, valorada en temps, de crear les taules i gràfics necessaris i del fet d'haver de sol·licitar, en aquest cas a la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, la major part de la informació respecte al nombre d'alumnes matriculats per cursos, centres i poblacions.

[5] Aquesta informació la trobareu a l'annex 4.

ANÀLISI I VALORACIÓ CRÍTICA DELS RESULTATS OBTINGUTS

III. ANÀLISI I VALORACIÓ CRÍTICA DELS RESULTATS OBTINGUTS

Es va decidir que la informació rellevant a l'estudi plantejat era la que es desprenia de l'anàlisi i valoració dels resultats per preguntes i per edats.

3.1. Anàlisi i valoració dels resultats per ítems i preguntes de l'enquesta

El resultat de buidar les dades obtingudes en processar la informació, que donen les graelles d'avaluació, és el següent.

PREGUNTA 1. Na Maria estudia dret i vol saber quins són els drets de tots els espanyols. Per açò va a la biblioteca a consultar la llei que regula com es governa Espanya. Quin d'aquests llibres agafarà?

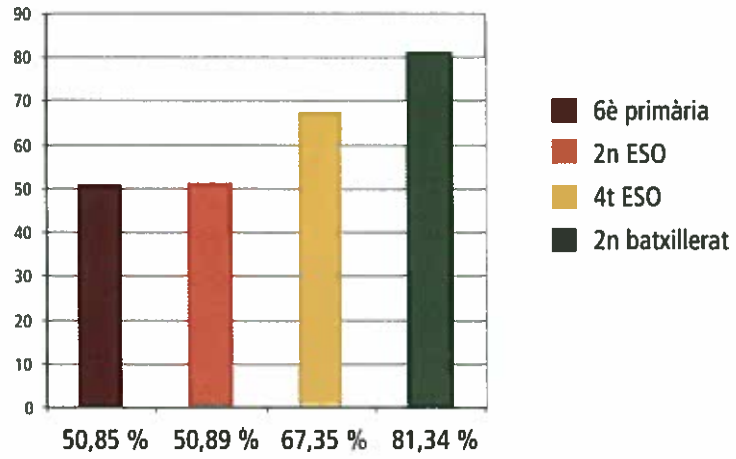

Aquesta pregunta pretén comprovar si els alumnes coneixen quin és el text legal que regula els drets i els deures dels ciutadans i les estructures de govern. També mesura el grau de seguretat en la resposta.

Els resultats d'encerts són aproximadament del 51% a sisè de primària; 51% a segon d'ESO; 67% a quart d'ESO i 81% a segon de batxillerat.

Crida l'atenció que no es detecti cap progrés entre 6è de primària i segon d'ESO, tot i que en els altres casos hi ha una millora en les respostes al llarg de l'escolaritat.

La pregunta està formulada de manera gràfica i senzilla, per la qual cosa els resultats obtinguts són força preocupants.

Es tracta d'un coneixement bàsic i fonamental que hauria d'estar ben assumit a 6è de primària. Hom es pregunta com és possible que un 33% dels alumnes que acaben l'escolaritat obligatòria no reconeguin la Constitució, i com s'explica que alumnes de segon de batxillerat no hagin entès la dura lluita de molts pobles, i entre ells el nostre, per dotar-se d'una constitució que representa un gran pas vers la llibertat i la igualtat de les persones.

PREGUNTA 2. La llei que regula com es governa Espanya estableix els drets i els deures de tots els espanyols. Llegeix aquests dos exemples i escriu a continuació tres deures o tres drets de tots els espanyols.

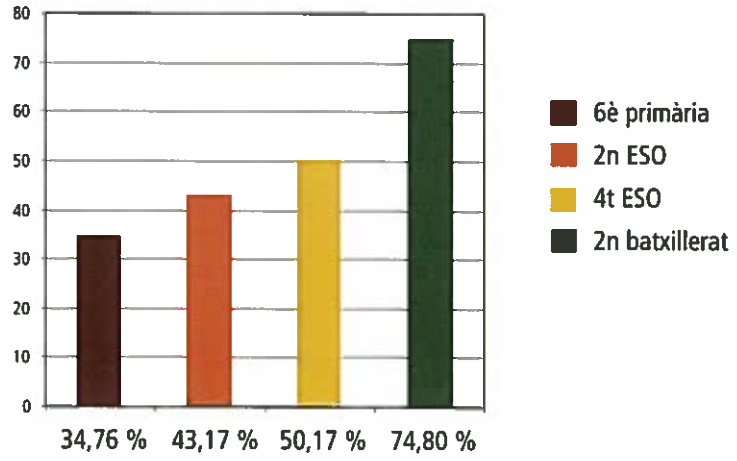

Tracta dels drets i deures dels espanyols. Es donen com a orientació dos exemples redactats, i es demana que els alumnes escriguin tres exemples més.

Els resultats d'encerts per cursos són respectivament del 35%, 43%, 50% i 75%, amb la qual cosa es constata una millora al llarg de l'escolaritat, tal com es podia suposar.

La pregunta és fonamental i bàsica i els resultats són insuficients. Sembla greu que els 67% dels alumnes de 12 anys, que sempre tenen a la boca l'expressió "no hi ha dret", no sàpiguen esmentar tres drets fonamentals de les persones.

La millora que es dóna al llarg de la secundària obligatòria és insuficient, de manera que és molt greu que la meitat dels alumnes que acaben l'escolaritat desconeguin els seus drets i deures. El fet que un 25% d'alumnes de batxillerat no resolguin bé aquesta pregunta té difícil explicació.

De les respostes obtingudes s'infereix que els drets més assumits són: el dret a l'educació, el dret a rebre una atenció sanitària i el dret al treball, per aquest ordre. També cal fer notar que els alumnes sempre esmenten drets i rarament posen deures, perquè en general costa de veure que la llibertat comporta responsabilitat. Tanmateix, el fet que els dos exemples que figuren a l'enquesta parlin preferentment de drets també pot haver influït en aquests resultats.

Per millorar l'enquesta, un exemple hauria de presentar un deure. Per evitar errors, també convindria fer constar que es demanen tres exemples nous, i que no s'hi val copiar els drets que figuren com a exemples.

PREGUNTA 3. En un sistema democràtic com el nostre, qui té la sobirania o el poder de fer les lleis?

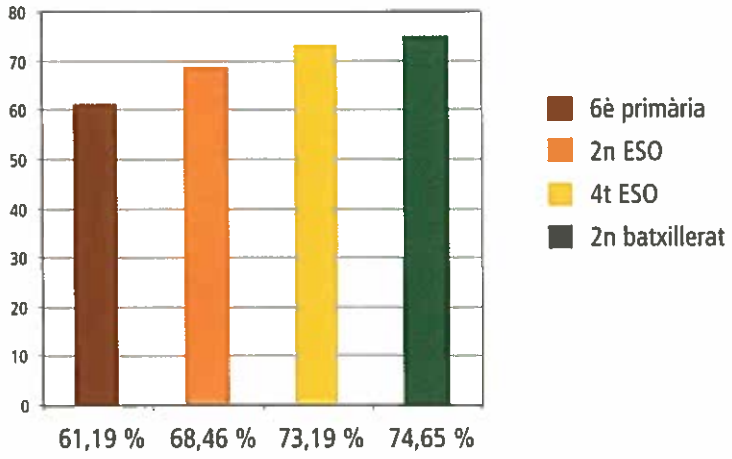

Es pregunta qui té la sobirania en un sistema democràtic com el nostre. Els alumnes han d'elegir la resposta correcta entre tres de possibles.

Els resultats obtinguts, 61%, 68%, 73% i 75%, són relativament alts des de 6è de primària, però la millora al llarg de l'escolaritat és insuficient, amb un increment entre 12 i 16 anys d'un 22% d'encerts.

La pregunta és fonamental i bàsica, però els resultats tan semblants entre les diferents edats fan pensar que els encerts tenen més a veure amb la capacitat de lectura lògica, comprensiva i atenta que amb el coneixement conceptual de sobirania.

També pot haver influït en la tria el fet que la frase correcta sigui la més llarga, que estigui situada al darrer lloc i que repetesqui i completi part de la segona opció.

Per augmentar la fiabilitat dels resultats convindria donar a les tres frases la mateixa llargada i canviar l'ordre de presentació de les frases.

PREGUNTA 4. Vet aquí unes sigles de partits polítics que sentim habitualment pels mitjans de comunicació. Escriu el nom complet que correspon a cada sigla i indica'n algun polític destacat.

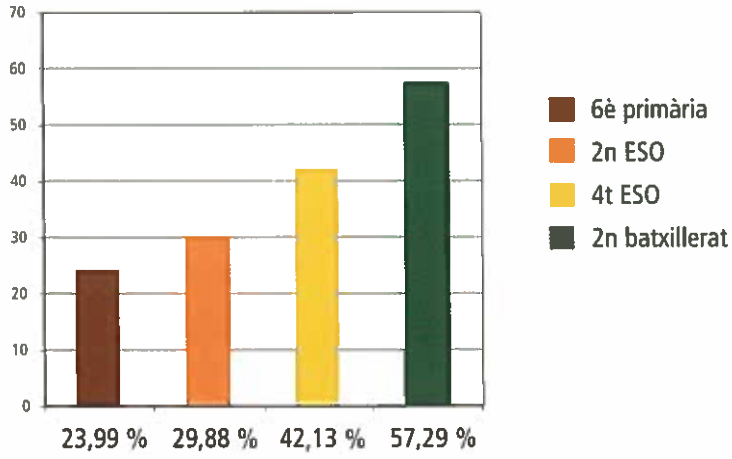

Es demana als alumnes que identifiquin les sigles de set partits polítics i que esmentin, en cada cas, el nom d'un polític destacat.

Els resultats obtinguts són els més baixos de tota l'enquesta: 24%, 30%, 42%, 57% a cada nivell, respectivament; i, tanmateix, la millora percentual a la secundària ha estat d'un 139%.

Podem afirmar que el percentatge d'encerts augmenta amb l'edat però, en qualsevol cas, una gran part dels

alumnes no sap el nom dels polítics ni coneix les sigles dels partits.

És probable que aquesta pregunta no sigui tan bàsica per entendre la democràcia com les tres anteriors, però posa en evidència el grau mínim d'interès o la indiferència pel tema. No hi ha cap dubte que respondrien amb molt més encert si es tractés, per exemple, dels equips de futbol i dels seus jugadors.

Una anàlisi més detinguda dels resultats demostra que a primària -on s'ha treballat molt el medi immediat- els dos polítics més esmentats són Aznar i Zapatero, tot i que el líder socialista algunes vegades es veu substituït per Felipe González. En canvi, quasi cap alumne de primària no coneix el nom dels dos partits d'àmbit insular, i en molts casos tampoc no saben el nom de l'alcalde del seu poble. El fet que els alumnes més joves coneguin els líders dels dos partits més votats d'àmbit estatal segurament té molt a veure amb la seva freqüent aparició a la TV.

Els resultats de segon d'ESO són molt similars. Els partits i polítics d'àmbit autonòmic, insular o local s'esmenten més a partir de quart d'ESO i sobretot al batxillerat.

A l'hora de valorar els resultats d'aquesta pregunta cal tenir en compte que té molts ítems (14) i es necessita un nombre considerable d'encerts per tenir una mitjana alta. Segurament s'hauria de repensar l'avaluació d'aquesta pregunta.

PREGUNTA 5. Les Corts Generals estan formades per dues cambres: el Congrés dels Diputats i el Senat. Completa cada frase posant "Congrés de Diputats" o "Senat", segons convengui en cada cas.

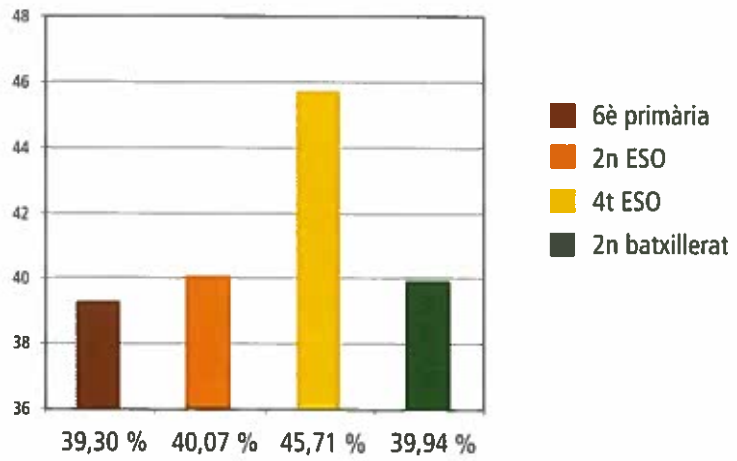

Vol esbrinar si els alumnes diferencien les dues cambres que formen les Corts Generals: el Congrés dels Diputats i el Senat. Es proposa als alumnes que completin unes frases.

Els resultats obtinguts són molt baixos: 39%, 40%, 46% i 40% als diferents nivells, respectivament, i els més sorprenents, perquè el nombre d'encerts varia poc d'un curs a l'altre. També es dóna la paradoxa que els alumnes de batxillerat registren menys percentatge d'encerts que els alumnes de quart d'ESO, fet que no passa en cap altre cas.

Potser aquesta pregunta no és tan bàsica com altres, però l'equip va opinar que una idea rellevant dels sistemes democràtics era establir sistemes de control i reflexió abans de prendre decisions. També va semblar important que els alumnes coneguessin que la Constitució recollia una cambra de representació territorial.

Resulta difícil identificar qui sap realment la resposta, perquè en analitzar els resultats consideram que hi ha pogut jugar un component d'atzar. En qualsevol cas, queda clar que la població escolar té dificultats per distingir les funcions de les dues cambres de les Corts Generals. El motiu d'aquest desconeixement tal vegada el podem relacionar amb les funcions poc definides del Senat.

PREGUNTA 6. Per assegurar que cap poder no abusarà de les seves competències s'estableix una divisió de poders: el poder legislatiu, el poder executiu i el poder judicial. Acaba aquest esquema de la divisió de poders.

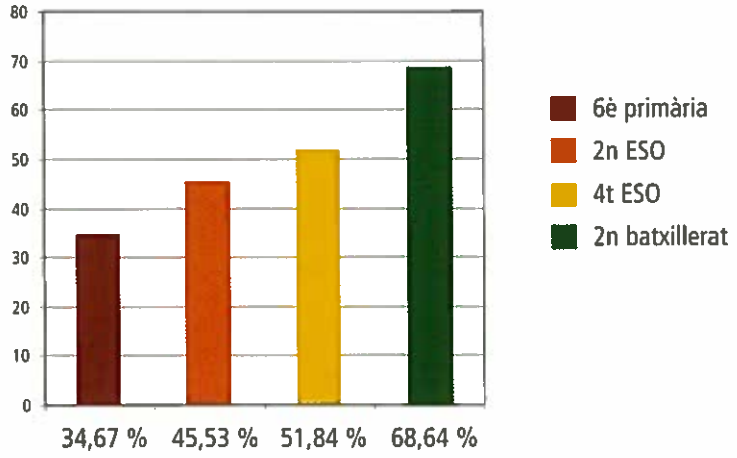

Tracta de la divisió de poders: legislatiu, executiu i judicial. Es demana als alumnes que ubiquin diverses funcions corresponents a l'àmbit de cada poder en el lloc corresponent d'un esquema gràfic.

Els resultats obtinguts, 35%, 46%, 52%, 69%, són baixos encara que percentualment augmenten molt al llarg de l'escolaritat (un 97%).

La pregunta és bàsica per entendre com funciona el sistema democràtic i com es preserva la salut del sistema. Potser els resultats no s'esperaven millors a sisè de primària i segon d'ESO, però no són tolerables a quart d'ESO i menys a segon de batxillerat.

Els alumnes confonen el poder legislatiu i el poder executiu. En canvi, fan menys errades respecte al poder judicial, segurament perquè les funcions que es presenten són més específiques del món de la justícia.

L'anàlisi de les respostes fa pensar que aquest és un tema desconegut per als alumnes, de manera que els errors s'acumulen en els ítems la ubicació dels quals no es pot deduir d'una lectura atenta. Això passa per exemple a "reglamenta i executa les lleis", perquè la paraula *llei* i la paraula *executa* els fa dubtar entre el poder legislatiu i el poder executiu. Més dubtes hi ha encara en la qüestió "aprova els pressupostos generals".

PREGUNTA 7. Posa al costat de cada nombre el nom de les comunitats i ciutats autònomes espanyoles corresponents.

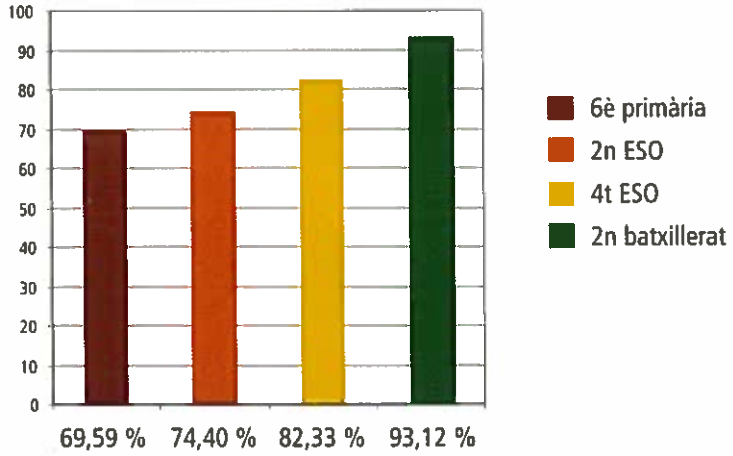

Tracta de la divisió territorial autonòmica i demana identificar les comunitats i ciutats autònomes espanyoles. Els alumnes també han d'assenyalar en el mapa quines autonomies tenen el català com a llengua oficial.

Els resultats d'aquesta pregunta són els més alts de tota l'enquesta: 70%, 74%, 82%, 93%.

La pregunta no és de les més bàsiques, tot i que es tracta d'un coneixement que s'ha de tenir. Els resultats demostren que els alumnes resolen amb facilitat aquest tipus de pregunta, que requereix l'exercici de la memòria i demana qüestions treballades a classe repetidament al llarg de l'escolaritat.

Tanmateix, objectivament no sembla un contingut més fàcil que identificar les sigles dels partits polítics. El que passa és que aquest contingut es treballa tradicionalment a Geografia de forma recurrent i l'altre no.

Les comunitats que els alumnes identifiquen amb més dificultat són La Rioja, Navarra i, a més distància, Astúries i Cantàbria. També cometen molts errors per situar les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla. Es nota la insistència escolar amb la qüestió del català.

PREGUNTA 8. Escriu a cada quadre allò que correspon a l'administració de les Illes Balears, a la de l'illa de Menorca i a la de cada municipi de l'illa.

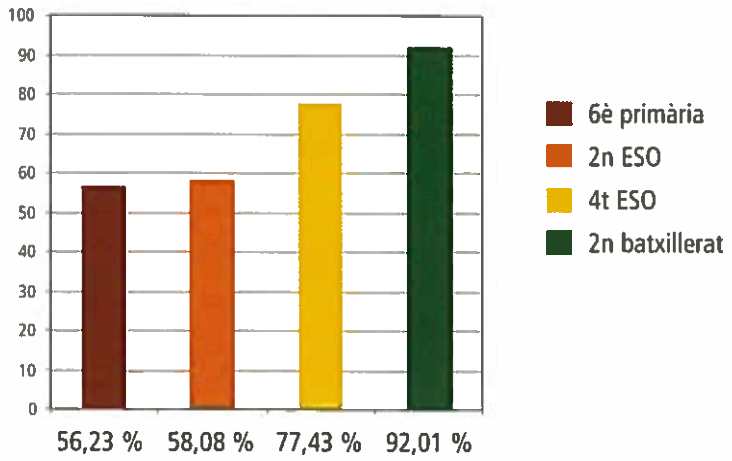

Tracta de diferenciar els àmbits de govern balear, insular i municipal, i les seves instàncies administratives i de govern. Es demana als alumnes que completin un esquema.

Els resultats són satisfactoris: 56%, 58%, 77%, 92%; estan entre els més alts del qüestionari.

Els conceptes que es treballen són importants per tenir coneixement del sistema administratiu i l'organització de les instàncies de poder.

Esperàvem resultats més baixos a primària perquè es tracta de tres administracions diferents i en conjunt presenten certa complexitat.

Uns resultats tan alts sorprenen, i els atribuïm en part al fet que, en tenir en compte la possible dificultat de la pregunta, vàrem proposar un tipus de gràfica que procurava masses pistes. També ha ajudat els alumnes la mateixa nomenclatura com, per exemple, "President de les Illes Balears", "President del Consell Insular".

En qualsevol cas, consideram que si els alumnes no diferenciaven aquestes administracions han tingut ocasió de veure'n un esquema entenedor. No han perdut el temps.

Per saber de manera més fiable si els alumnes coneixen realment les tres administracions esmentades, s'hauria d'unificar la presentació gràfica dels diferents ítems.

PREGUNTA 9. Respon aquesta pregunta posant al costat de cada administració les dues lletres corresponents. A quina d'aquestes quatre administracions (Ajuntament, Consell Insular, Govern autònom i Govern central de l'Estat) t'adreçaries?

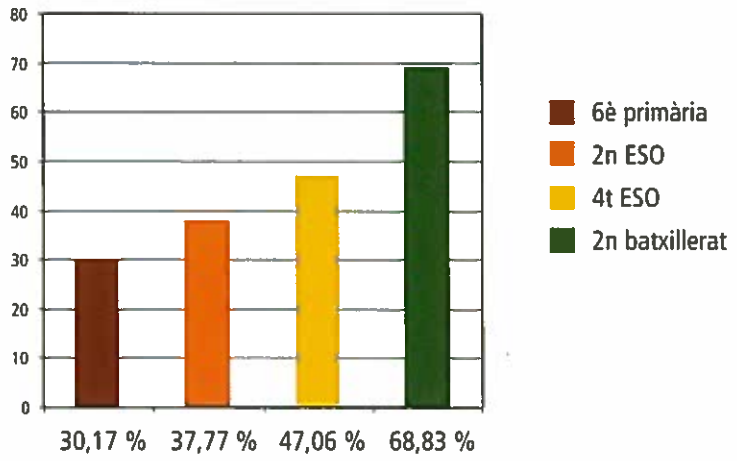

Consisteix a identificar les competències que corresponen a cada instància administrativa (Ajuntament, Consell Insular, Govern autònom i Govern central de l'Estat). Es pregunta als alumnes: "A quina instància administrativa t'adreçaries per..."

Els resultats obtinguts són els més baixos de l'estudi juntament amb els resultats de la pregunta 4: 30%, 38%, 47%, 69%.

Es constata l'esperada millora al llarg de l'escolaritat, i cal destacar que la diferència entre els coneixements a quart d'ESO i a batxillerat és la més gran de l'estudi.

La pregunta és important per preparar els alumnes per a la vida, de manera que sàpiguen quines administracions hi ha i quines són les seves competències. Per això, en aquest cas, és força preocupant el desconeixement de l'administració i de les seves competències entre l'alumnat de quart d'ESO i de batxillerat.

La causa probable d'aquests resultats i de la ignorància de l'alumnat sobre aquestes qüestions és la manca de cultura referent a la descentralització de l'Estat i a les competències de cada administració. Val a dir que l'equip de recerca ha tingut dificultats per formular els ítems i presentar casos prou clars.

El tema de les competències no és fàcil perquè, en algunes decisions, hi intervenen unes o altres administracions ja sigui en moments processals diferents o de manera simultània.

PREGUNTA 10. Escriu el nom de:

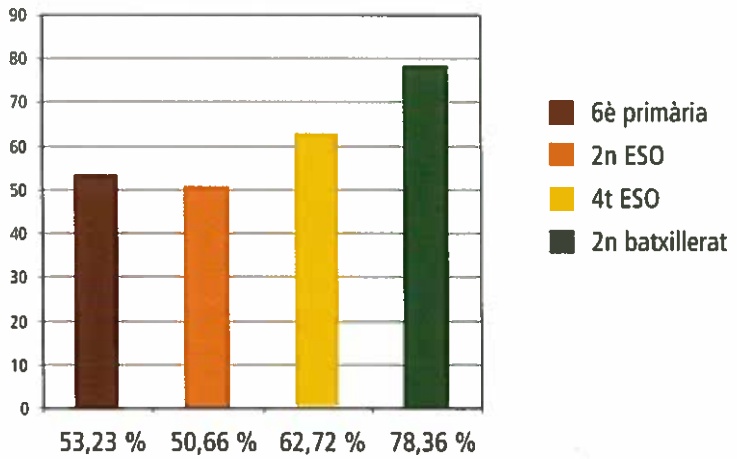

Es demana el nom de l'alcalde/essa, del president/a del Consell Insular de Menorca, del president/a del Govern de les Illes Balears i del president/a del Govern espanyol.

La valoració és 53%, 51%, 63%, 78%. Mostra una millora al llarg de l'escolaritat amb uns percentatges d'encerts baixos. Destaca el fet que a sisè de primària s'obté una millor qualificació que a segon d'ESO.

Sorprèn el desconeixement tan gran d'ítems bàsics com el nom de l'alcalde del poble o ciutat i els noms de persones que apareixen sovint a la TV i als diaris, com són el president del Govern balear o la presidenta del Consell Insular.

Igual que ha passat en el cas dels partits polítics i dels seus líders, aquest desconeixement mostra la manca d'interès per la política i la poca cultura cívica del nostre país.

Els alts resultats obtinguts a sisè de primària es poden explicar per la presència d'aquests coneixements de manera repetida en el seu currículum. Si analitzam els resultats per ordre d'encerts són: el president del Govern de l'Estat, el batle, la presidenta del govern insular i el president del Govern de la comunitat autònoma.

També cal assenyalar que es tracta de respostes que admeten moltes variables, per exemple: l'alcalde més esmentat és el de Maó, que ha estat en el govern tres legislatures; també es coneixen més els alcaldes dels pobles petits.

PREGUNTA 11. Uneix amb una fletxa cada bandera amb el territori que representa.

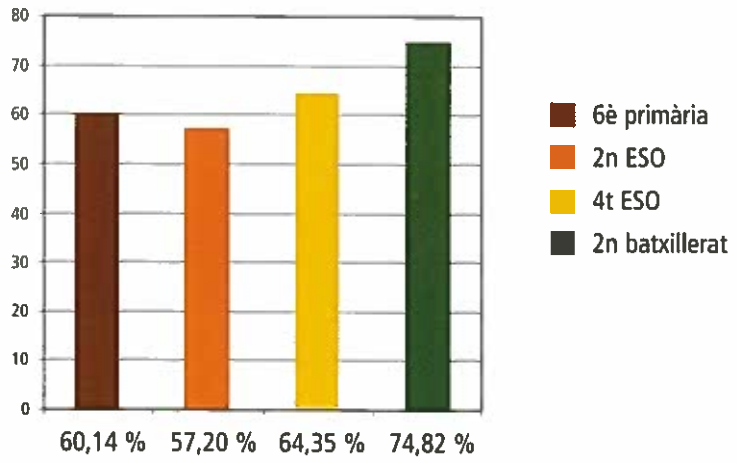

Aquesta pregunta demana el reconeixement d'un símbol d'identitat com és la bandera. Es demana als alumnes que unesquin cada bandera amb els seu territori i que identifiquin l'element comú present a totes les banderes dels Països Catalans.

La valoració dels encerts és la següent: 60%, 57%, 64%, 75%.

En aquest cas, igual que amb la pregunta 10, els resultats de primària són millors que els de segon d'ESO a causa que aquests coneixements es tracten repetidament en el currículum de primària i pràcticament no es tornen a considerar en cursos posteriors.

La importància de la pregunta rau en la rellevància que es pugui donar als símbols d'identitat. La bandera que reuneix més encerts és la de Menorca i la que menys, la de la comunitat autònoma del País Valencià.

3.2. Anàlisi i valoració dels resultats obtinguts per edat, en raó dels cursos seleccionats a la mostra.

Tot seguit analitzam les gràfiques per cursos i preguntes per corroborar l'anàlisi que estam fent fins aquest moment.

Taula 3. Percentatge d'encerts per cursos i per preguntes.

		Pregunta											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Mitjana curs
6è primària	440	50,85	34,76	61,19	23,99	39,3	34,67	69,59	56,23	30,17	53,23	60,14	46,74
2n ESO	493	50,89	43,17	68,46	29,88	40,07	45,53	74,4	58,08	37,77	50,66	57,2	50,56
4t ESO	290	67,35	50,17	73,19	42,13	45,71	51,84	82,33	77,43	47,06	62,72	64,35	60,39
2n batxillerat	162	81,34	74,8	74,65	57,29	39,94	68,64	93,12	92,01	68,83	78,36	74,82	73,07
Mitjana educ.	1.385	62,61	50,73	69,37	38,32	41,25	50,17	79,86	70,94	45,96	61,24	64,13	

Gràfic 2. Percentatge de respostes correctes, per cursos i número de pregunta.

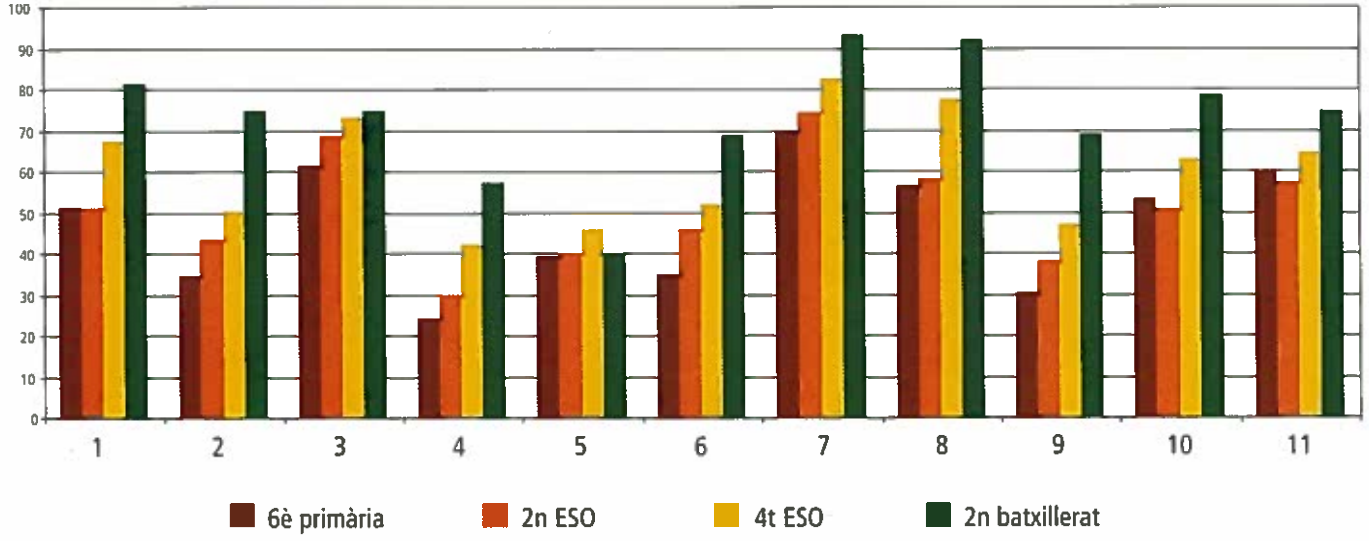

Gràfic 3. Variació percentual en respostes correctes segons número de pregunta (Una variació negativa significa una disminució percentual).

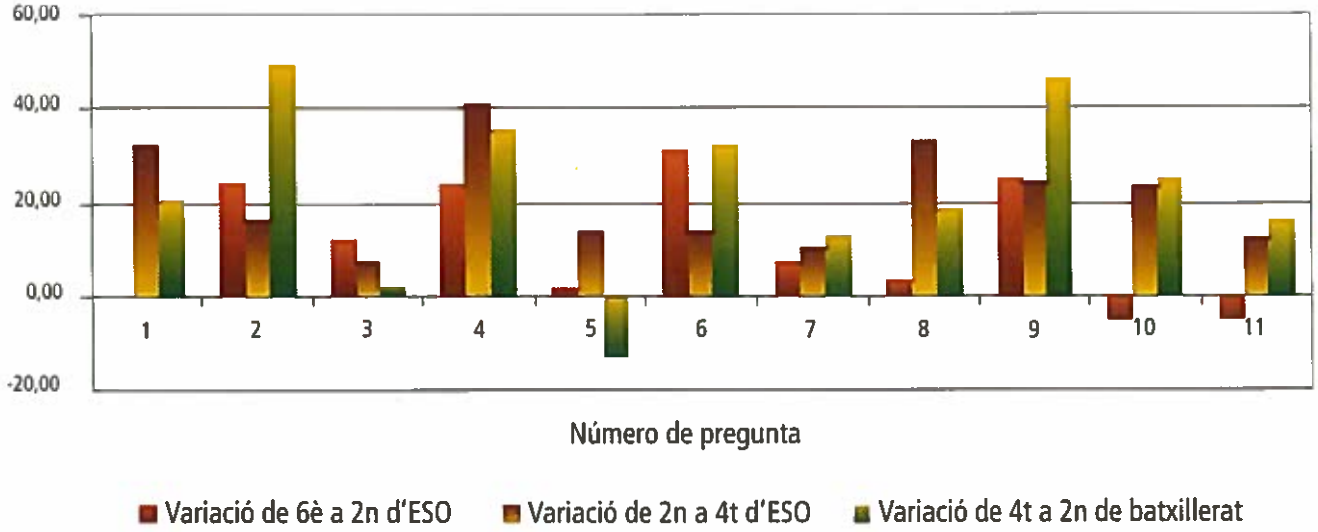

La comparació de les gràfiques que expressen els resultats per edats mostren dues característiques ben clares que confirmen la primera hipòtesi de partida i que invaliden la segona.

a. Tal com calia esperar, s'esdevé una correlació positiva entre les edats dels alumnes i la millora dels resultats obtinguts. El nombre d'encerts augmenta al llarg de l'escolaritat, tal com mostren les dades de la taula 3. Tanmateix, aquesta millora és poc rellevant entre sisè de primària i segon d'ESO. Fins i tot en algunes preguntes, com la 10 i l'11, contesten millor els alumnes de primària. Açò possiblement respon al fet que el currículum de primària té molt en compte aquests temes, mentre que a primer d'ESO els alumnes no en reben noves referències. Aquesta constatació ens fa pensar que, en la temàtica que ens ocupa, els alumnes -en general- troben menys ocasions d'aprenentatge fora de l'escola del que pensàvem.

b. No es confirma el supòsit que els alumnes de primària serien capaços de resoldre les preguntes bàsiques, que els alumnes de segon d'ESO tindrien assumits la major part d'aquests coneixements, que els alumnes de quart d'ESO, puix que acaben l'escolaritat obligatòria, resoldrien totes les qüestions i que al nivell de batxillerat aquests continguts es demostrarien totalment assolits.
En realitat, els resultats mostren que, per una part, els alumnes de totes les edats tenen un desconeixement molt notable dels continguts polítics que figuren a l'enquesta. A primària, cap resposta no supera el 61% d'encerts; a segon curs d'ESO, cap no obté un resultat d'encerts superior al 74%; a quart d'ESO, sols una pregunta passa lleugerament del 80% d'encerts, mentre que a batxillerat solament dues preguntes superen el 90% d'encerts.

Per altra banda, a totes les edats els alumnes tenen les mateixes dificultats, com demostren clarament les gràfiques anteriors. Les preguntes que obtenen millors resultats pugen a les quatre gràfiques i les preguntes que obtenen resultats més baixos també són les mateixes a les quatre gràfiques. Un estudi més minuciós sobre aquest fet segurament donaria importància als coneixements que figuren o no figuren en el currículum escolar i també trobaria una alta correlació entre el nivell de coneixements i la freqüència amb què es tracten aquests temes als mitjans de comunicació. També cal tenir en compte els possibles defectes de l'enquesta que s'han comentat a l'apartat anterior.

Convé saber que els resultats obtinguts en el cas de l'illa de Menorca són molt semblats als obtinguts a l'estudi pilot i també als resultats de passar la mateixa enquesta pilot a un grup d'alumnes de 2n de Magisteri i a un altre grup de quart de Geografia: els encerts augmentaven a mesura que els alumnes eren més grans i tenien més coneixements i més experiències, però en tots els casos la ignorància sobre conceptes polítics bàsics resultava sorprenent i colpidora.

Des del principi es va descartar la possibilitat de fer una anàlisi i valoració dels resultats per centres, perquè, tal com ja es va indicar a la carta de presentació, el treball pretenia valorar el coneixement escolar del sistema polític que tenen els estudiants de Menorca en general.

3.3. Conclusions del treball

En els punts anteriors ja hem avançat molts comentaris que resumirem en uns quants punts. Primer, es considerarà si el treball realitzat ha aconseguit complir els objectius inicials i segon, si s'han demostrat les hipòtesis prèvies.

Dels objectius

a. *L'amplitud de la mostra i la diversitat dels cursos* explorats permet afirmar que hem pogut constatar el grau de coneixements conceptuals bàsics sobre política que tenen els alumnes de Menorca.
Els resultats obtinguts són desiguals segons les preguntes, però demostren un desconeixement molt gran dels conceptes fonamentals explorats.

b. *L'enquesta i l'instrument d'autoavaluació* van servir per recollir les dades que es necessitaven per fer aquest estudi, però, d'acord amb els objectius i gràcies a la col·laboració dels docents implicats en l'experimentació,

aquests instruments es van utilitzar com a materials didàctics i es van aplicar en una sessió de classe. Es tracta de materials que poden ser útils al marge d'aquesta experiència concreta.

c. Les dificultats dels alumnes per contestar l'enquesta i la posterior autoavaluació han proporcionat als alumnes l'oportunitat d'avaluar el seu grau de coneixement sobre les onze preguntes proposades. Es pot afegir que també ha servit per mostrar als mestres i professors la gravetat del problema. Tanmateix, no s'ha comprovat ni indagat sobre aquest grau de consciència ni sobre la rellevància que hi han donat els alumnes o els professors.

De les hipòtesis prèvies referents al grau de coneixements dels alumnes (objectiu a)

• S'ha comprovat que els alumnes construeixen el seu coneixement polític al llarg de la seva escolarització. Els resultats obtinguts referents a 6è de primària demostren que ja s'han tractat alguns temes. El nombre d'encerts augmenta de 2n a 4t. de secundària obligatòria i, com també calia esperar, els resultats més alts es donen al batxillerat.

• Els resultats obtinguts a primària són més baixos del que es suposava, però són bons si es comparen amb les mitjanes obtingudes a l'ESO, les quals augmenten de manera poc notable. S'esperaven millors resultats referents a les preguntes 1, 2 i 10, considerades bàsiques i que figuren en el currículum escolar. Sorprèn el poc coneixement polític referent al municipi i al govern insular en alumnes que treballen preferentment el medi immediat. El fet que coneguin més alguns personatges polítics que el batle del seu poble o ciutat es pot atribuir a la freqüència amb què aquells surten a la televisió.

• Cal constatar l'escàs progrés que es dóna entre 6è de primària i 2n d'ESO, la qual cosa fa pensar en la importància del currículum escolar i el poc pes dels possibles aprenentatges extraescolars. Els alumnes de 1r d'ESO tenen en el seu programa de Ciències Socials: geografia física i història antiga i sembla que ni en aquesta classe ni en altres tracten, encara que només sigui ocasionalment, els temes que ens ocupen.

• Tot i que a 4t d'ESO es dóna una notable millora dels resultats respecte a 2n d'ESO, els resultats es mantenen baixos i no es pot demostrar el supòsit que en aquest curs, en què acaba l'escolaritat obligatòria, hagin estat assolits els coneixements més bàsics sobre el sistema democràtic.

• Els resultats de 2n de batxillerat milloren respecte dels cursos anteriors, però són igualment preocupants perquè es tracta de preguntes tan fonamentals que costa d'acceptar que 8 preguntes no arribin al 80% d'encerts.

• En general, es pot dir que constatam un grau de desconeixement preocupant sobre preguntes bàsiques de política i un desinterès notable per les institucions polítiques i pels polítics.

• Les preguntes que obtenen millors resultats són les que no demanen reflexió i aquelles que s'han treballat més a l'escola perquè figuren repetidament en el currículum de l'àrea de Ciències Socials.

• En aquesta experiència han participat 44 docents i 19 centres repartits per tota l'illa i açò ens permet afirmar que ha pogut tenir un cert impacte. Per poder fer afirmacions més contundents caldria saber si a partir del curs en què es va fer aquest treball s'ha insistit més en aquests temes i s'han treballat amb més amplitud. Per tal de saber això caldria fer una comparació de resultats.

3.4. Propostes de futur

Aquest és un objectiu que el present treball no ha pogut complir. Ens hem limitat a fer un diagnòstic de la situació actual i aquesta tasca ha resultat interessant però laboriosa. Per formular propostes que siguin d'alguna eficàcia cal concretar les accions i aportar els materials necessaris per dur-les a bon terme. Això requereix temps i treball, per la qual cosa ens limitam a fer unes consideracions generals, amb la confiança que les autoritats competents i

la societat civil es farà càrrec de la importància del problema que hem presentat.

Consideracions prèvies

En finalitzar aquest treball volem recordar el que ja hem formulat a l'inici: que l'educació per a la ciutadania i per a l'exercici de la democràcia no s'esgota amb el coneixement d'alguns conceptes. L'educació per a la democràcia implica conceptes, però també actituds i valors; és una manera d'entendre el món i la societat; una forma de ser i de relacionar-se amb els altres. Quan es proposen accions per incidir en el coneixement conceptual hem de pensar sempre que es tracta d'una part del problema que hem separat per a la seva anàlisi. Per açò és necessari:

- Fer de la formació per a la democràcia un objectiu prioritari dels centres educatius, que comporti una reflexió i planificació global; no en el sentit de considerar-la una matèria escolar més, sinó de concretar aquest objectiu en les diverses àrees així com a l'hora de fer, ser i estar amb els altres. Acò implica una sèrie de propostes que afecten els continguts conceptuals, l'aprenentatge d'habilitats bàsiques per a la convivència i la presa de determinades decisions en l'àmbit de l'escola. La formulació de projectes escolars de centre orientats en aquesta direcció haurien de tenir un reconeixement per part de les autoritats competents i s'hauria de donar a aquest fet la publicitat que mereix tota feina educativa ben feta.

- Aconseguir que la formació dels infants i dels joves per a la democràcia es consideri una responsabilitat de tota la societat perquè fa falta tot un poble per educar un infant.

Propostes concretes

a. El professorat no pot ignorar a classe esdeveniments tan rellevants per a la comunitat com són ara unes eleccions democràtiques, l'aprovació d'una Constitució europea o una guerra com la de l'Iraq. Encara que sigui breument, mereixen ser tractats a l'aula per tal que els alumnes vegin que són temes de gran importància, que preocupen tota la comunitat i que, si més no, són més transcendentals que el futbol. Hem de tractar també problemes que afecten l'alumnat, de tal manera que aquest es senti part interessada de la vida política.

b. Reformar el currículum de l'àrea de Ciències Socials de manera que la formació cívica i per a la democràcia hi trobi un espai recurrent i suficient. Es necessiten materials i orientacions per treballar aquests temes, que fins ara han merescut una atenció escassa, de forma dinàmica.

c. Reforçar l'educació per a la ciutadania en la formació inicial i permanent del professorat.

d. Recórrer als mitjans de comunicació per fer avinent a les famílies, als representats polítics, als mateixos mitjans de comunicació i a la societat en general la transcendència de la formació cívica i per a l'exercici de la democràcia, tot demanant-los una actitud responsable. Potser s'han de deixar de magnificar els problemes dels centres educatius, en gran part resultat d'una ampliació de l'escolaritat obligatòria, i començar amb bon ànim a treballar per formular i aplicar els remeis necessaris a problemes socials reals.

ANNEXOS

El coneixement escolar del sistema polític

Qüestionari

Qüestionari

No podem passar de la política
perquè les institucions que tenim i les decisions que prenen
ens afecten a tots,
però,
es diu que els espanyols en sabem poc, de política: Açò és ver?

a- Contesta aquestes onze preguntes sobre el govern de l'Estat i sobre les autonomies.

b- Consulta seguidament la fitxa d'autocorrecció.

c- Tenies clares aquestes qüestions?

Espanya es constitueix en un estat social i democràtic de dret que té
com a valors superiors
la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític.
(Constitució espanyola)

El poble de les Illes Balears, a través del seu Estatut, proclama com a valors
suprems
la llibertat, la justícia, la igualtat i la defensa dels drets humans.
(Estatut d'autonomia de les Illes Balears)

CURS: _____

CENTRE: _____

1 Na Maria estudia dret i vol saber quins són els drets de tots els espanyols. Per açò va a la biblioteca a consultar la llei que regula **com es governa Espanya.**

- Quins d'aquests llibres agafarà?

Estic segura que agafarà ..... Em sembla que agafarà ..... No ho sé .....

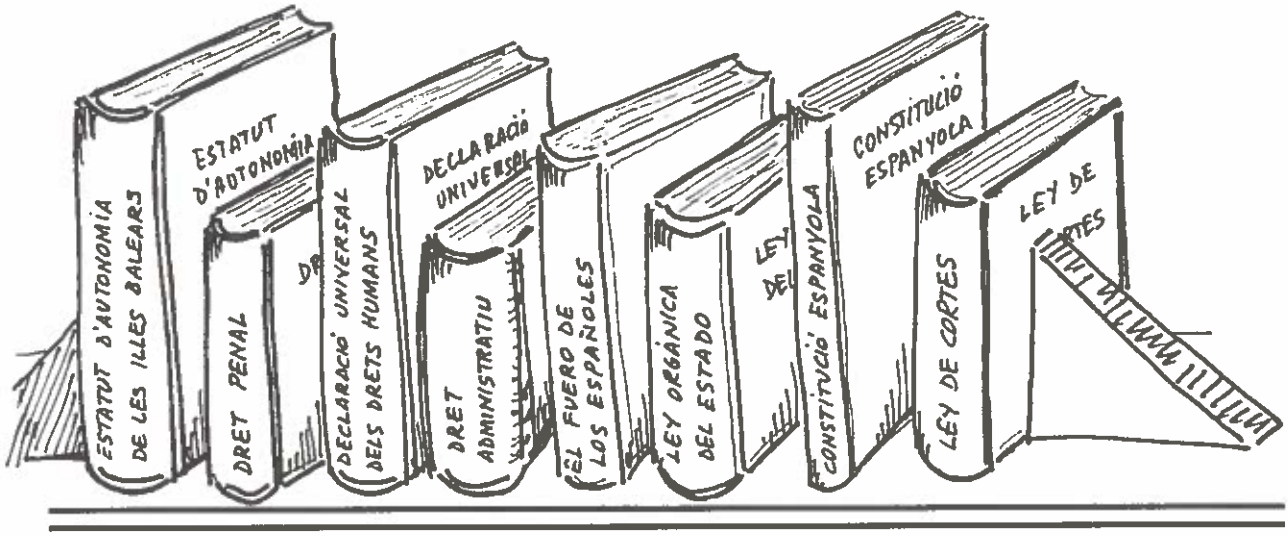

2 **La llei que regula com es governa Espanya estableix els drets i els deures de tots els espanyols.**

- Llegeix aquests dos exemples i escriu a continuació tres deures o tres drets de tots els espanyols.

DRETS I DEURES

Els espanyols són iguals davant la llei, sense cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió o opinió.

Tots els espanyols tenen el deure i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici i a una remuneració suficient sense que en cap cas no es pugui fer discriminació per raó de sexe.

1- .....

2- .....

3- .....

3 La professora fa una pregunta:

En un sistema democràtic com el nostre, **qui té la sobirania o el poder de fer les lleis?**

- Marca amb una creu el nom d'aquell/a alumne/a que dóna la resposta més correcta.

☐ ***Jordi:***
El rei té la sobirania perquè l'Estat espanyol és una monarquia parlamentària.

☐ ***Mar:***
Els parlamentaris, elegits pel poble, tenen la sobirania i es reuneixen a les Corts Generals.

☐ ***Júlia:***
La sobirania, la té el poble espanyol. El poble espanyol elegeix els seus representants o parlamentaris, que es reuneixen a les Corts Generals.

---

4 Vet aquí unes sigles de partits polítics que sentim habitualment pels mitjans de comunicació.

- Ecriu el nom complet que correspon a cada sigla i indica'n algun polític destacat.

SIGLA	NOM SENCER	PERSONATGE POLÍTIC DESTACAT
PP		
PSOE		
CiU		
IU		
PNV		
PSM		
UCM		

5 **Les Corts Generals estan formades per dues cambres:** El Congrés dels Diputats i el Senat. Per açò a les eleccions generals es voten dues llistes.

- Completa cada frase posant "Congrés de Diputats" o "Senat", segons convingui en cada cas:

Quines funcions té el Congrés de Diputats i quines funcions té el Senat?

.- El ..... és una cambra de representació territorial que duplica quasi totes les funcions del ..... . A la pràctica, la seva missió és estudiar les decisions preses a l'altra cambra i afegir reflexions i arguments. El ..... pot modificar els textos, però no els pot aprovar.

.- El ..... té el poder de discutir i aprovar les lleis i els pressupostos de l'Estat, aprovar i derogar les lleis que regeixen la vida ciutadana del conjunt de l'Estat, elegir per votació el president del govern i regular i controlar el govern, al qual demana explicacions. Fins i tot el ..... pot provocar una moció de censura i retirar la confiança al govern.

6 Per assegurar que cap poder no abusarà de les seves competències s'estableix una divisió de poders: el **poder legislatiu**, el **poder executiu** i el **poder judicial**.

- Acaba aquest esquema de la divisió de poders segons figura a la Constitució espanyola.

- Posa la lletra que figura davant de cada frase en el lloc que li correspon.

A- Reglamenta i executa les lleis.
B- Aprova els pressupostos generals.
C- Estableix prioritats i objectius de govern.
D- Fa d'àrbitre quan hi ha conflictes legals.
E- Elegeix el president del Govern.
F- Castiga les infraccions de les lleis.
G- Discuteix i aprova les lleis.
H- Controla el poder executiu.

Divisió de poders segons la Constitució espanyola

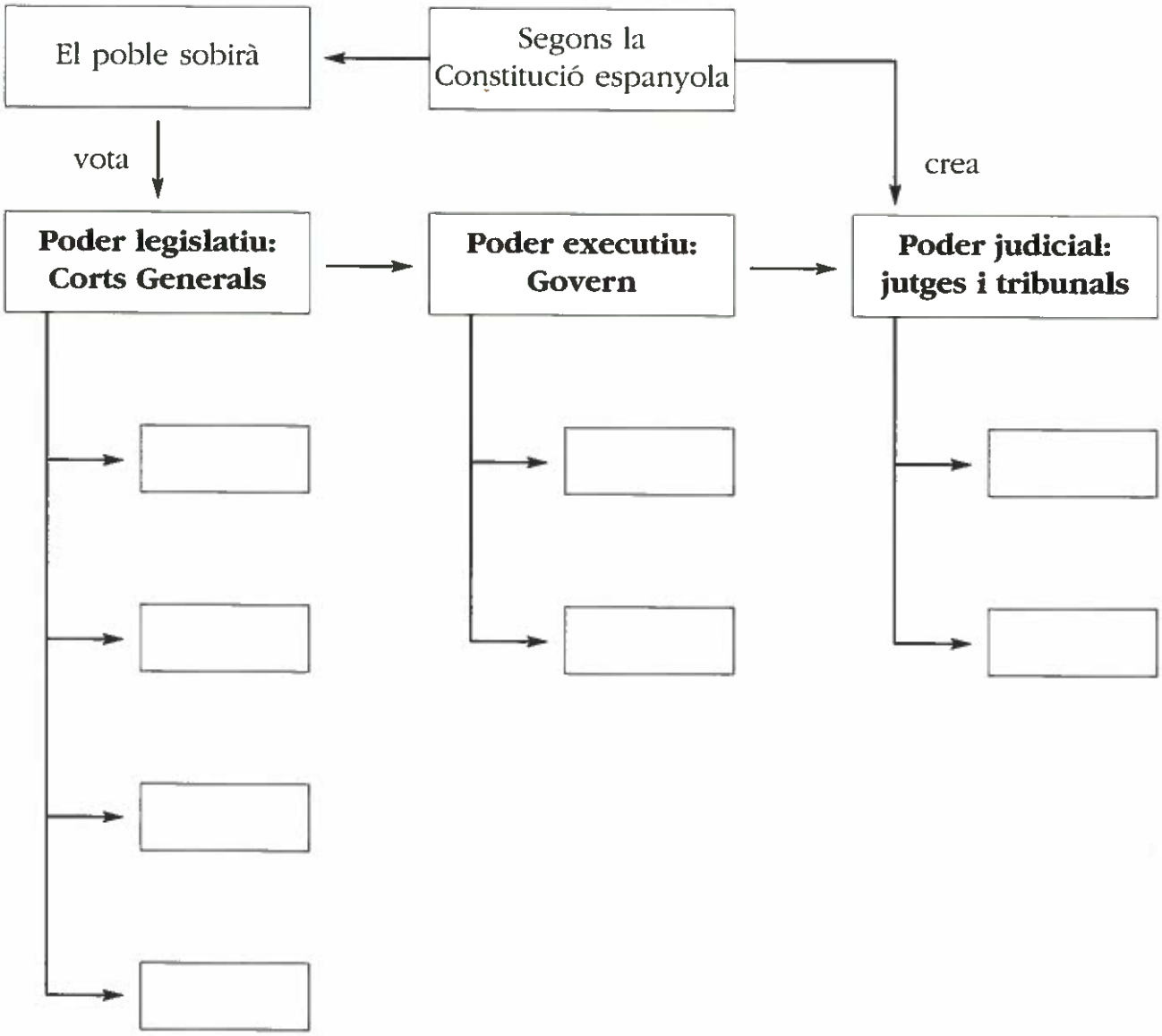

7

- Posa al costat de cada nombre el nom de les comunitats i ciutats autònomes espanyoles corresponents.

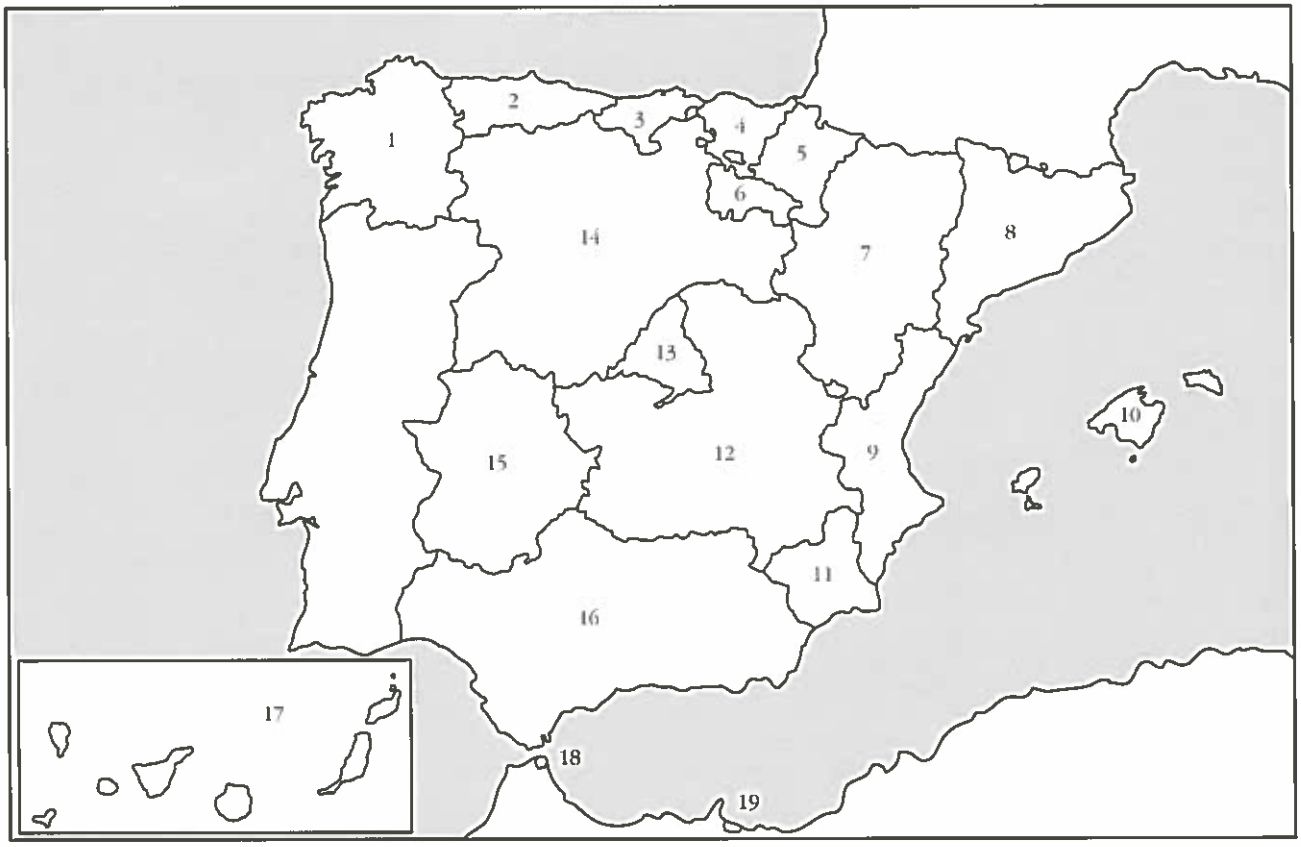

- Pinta de color vermell les autonomies que tenen el català com a llengua cooficial.

1.- .....

2.- .....

3.- .....

4.- .....

5.- .....

6.- .....

7.- .....

8.- .....

9.- .....

10.-.....

11.- .....

12.- .....

13.- .....

14.- .....

15.- .....

16.- .....

17.- .....

18.- .....

19.- .....

8 Escriu a cada quadre allò que correspon a l'administració de les Illes Balears, a la de l'illa de Menorca i a la de cada municipi de l'illa.

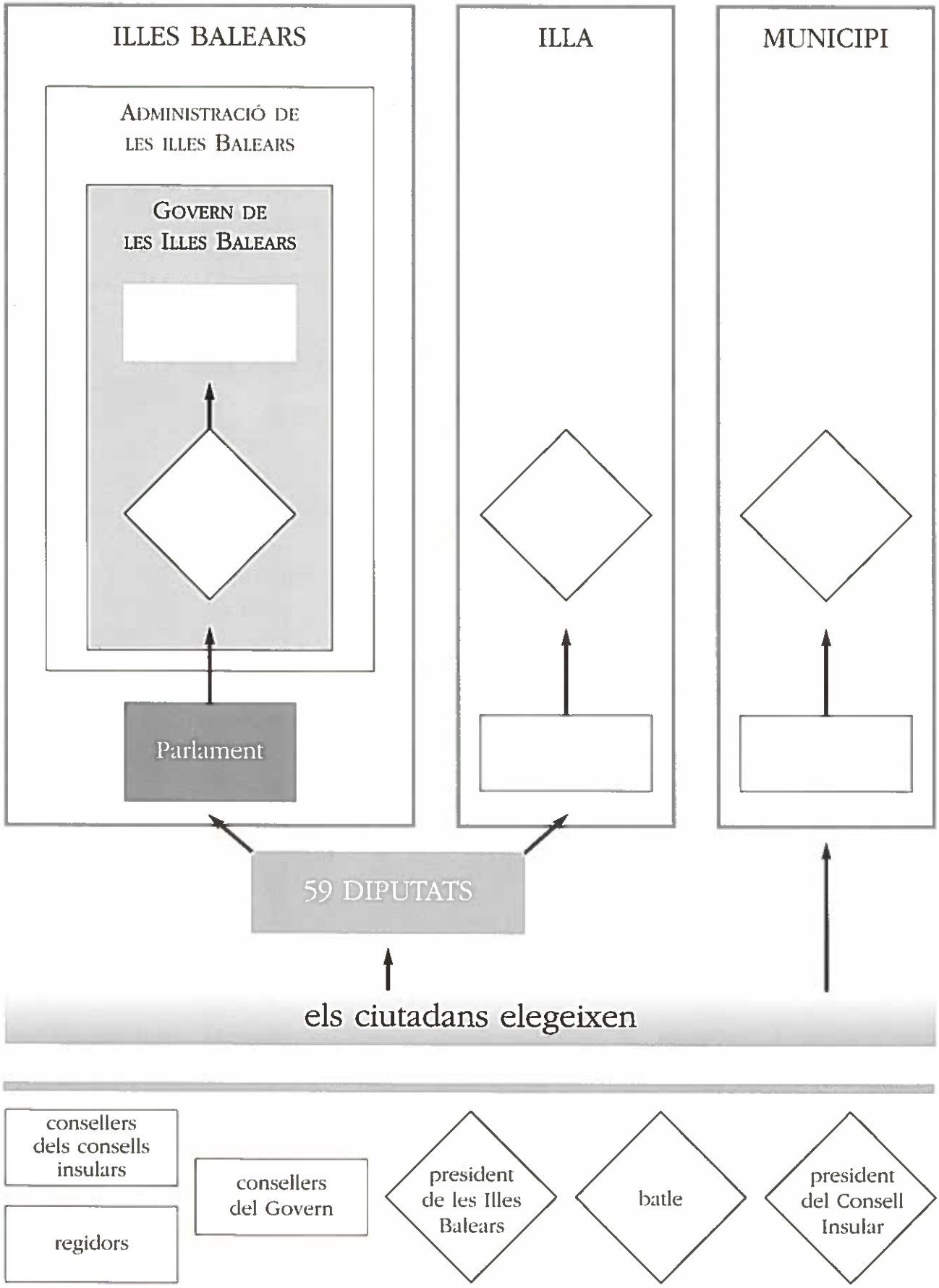

9 Respon aquesta pregunta posant al costat de cada administració les dues lletres corresponents.

- A quina d'aquestes quatre instàncies administratives [Ajuntament, Consell Insular, Govern autònom i Govern central de l'Estat] t'adreçaries per:

A- Demanar una feina a un hospital públic.
B- Sol·licitar una connexió a la xarxa d'aigua potable.
C- Fer-te soldat professional.
D- Millorar la carretera general de Maó a Ciutadella.
E- Obtenir el passaport per viatjar a un país fora de la Unió Europea (UE).
F- Organitzar un campionat insular de futbol no federat.
G- Reclamar un mestre nou per al teu centre docent.
H- Autoritzar-te a fer obres d'ampliació de ca teva.

ADMINISTRACIÓ	**COMPETÈNCIES (dues lletres)**
Ajuntament	..... / .....
Consell Insular	..... / .....
Govern autonòmic	..... / .....
Govern central	..... / .....

---

10 Escriu el nom de:

A- L'alcalde o l'alcaldessa del teu municipi.

.....

B- El president o la presidenta del Consell Insular de Menorca.

.....

C- El president o la presidenta del Govern de les Illes Balears.

.....

D- El president o la presidenta del Govern espanyol.

.....

11

• Uneix amb una fletxa cada bandera amb el territori que representa

Illes Balears

Menorca

Mallorca

Eivissa i Formentera

País Valencià

Catalunya

• Quin element és comú a totes aquestes banderes?

El coneixement escolar del sistema polític

Autoavaluació

Autoavaluació

Es diu que en sabem poc, de política. Açò és ver?

Fes constar els resultats de l'avaluació del teu qüestionari a la taula de resultats:

- Quan hi ha una única resposta, posa una creu dins la casella corresponent.
- Quan la resposta té diferents parts o ítems, posa en lloc de la X el nombre d'encerts o el nombre d'errors.

Preguntes i núm. d'ítems	encerts	errors
1		
2 (tres ítems)	X/3	X/3
3		
4 (14 ítems)	X/14	X/14
5 (5 ítems)	X/5	X/5
6 (8 ítems)	X/8	X/8
7 (22 ítems)	X/22	X/22
8 (6 ítems)	X/6	X/6
9 (8 ítems)	X/8	X/8
10 (4 ítems)	X/4	X/4
11 (7 ítems)	X/7	X/7

CURS: _____

CENTRE: _____

Instrument d'autocorrecció

Estic segura que agafarà Em sembla que agafarà No ho sé

1 **La Constitució espanyola**

....

La Constitució espanyola va ser ratificada pels ciutadans en referèndum el 6 de desembre 1978 i va donar pas a un sistema polític democràtic.

Cal saber que:

El dret administratiu i el dret penal desenvolupen aspectes parcials de la legislació.

El Fuero de los Españoles, la Ley Orgánica del Estado i la Ley de Cortes eren lleis franquistes i no democràtiques.

La Declaració Universal dels Drets Humans és un document sobre els drets i les llibertats fonamentals de totes les persones. Va ser proposat i aprovat per l'ONU.

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears és una llei orgànica que regula el nostre autogovern.

---

2 **La resposta serà correcta si** has citat un d'aquests drets i deures que esmenta la Constitució en el capítol segon. Els drets impliquen el deure de respectar-los.

Igualtat davant la llei.- Dret de la vida.- Llibertat ideològica i religiosa.- Dret a la llibertat personal.- Dret a la intimitat.- Inviolabilitat del domicili.- Llibertat de residència i circulació.- Llibertat d'expressió.- Dret de reunió.- Dret d'associació.- Dret i deure de participació en els afers públics.- Protecció judicial dels drets.- Principi de legalitat penal.- Treball remunerat per als reclusos.- Prohibició dels tribunals d'honor.- Llibertat d'ensenyament.- Dret a l'educació.- Autonomia universitària.- Llibertat de sindicació.- Dret a la vaga.- Dret de petició.- Els ciutadans tenen el dret i el deure de defensar Espanya.- Tothom contribuirà al sosteniment de les despeses públiques (sistema tributari).- L'home i la dona tenen dret a contreure matrimoni amb plena igualtat.- Dret a la propietat.- Dret a crear fundacions.- Dret i deure de treballar.- Dret a formar col·legis professionals.- Dret a la negociació de convenis i a adoptar mesures de conflicte col·lectiu.- Es reconeix la llibertat d'empresa dins el marc d'una economia de mercat.

3 **Resposta correcta:**

La sobirania nacional resideix en el poble espanyol i, per tant, el poder de fer les lleis el tenen tots els ciutadans i les ciutadanes majors de 18 anys. La democràcia espanyola no és directa, sinó representativa, de manera que tots els espanyols tenim el dret d'elegir els nostres representants entre els candidats que es presenten a les eleccions. Els elegits o parlamentaris formen les Corts Generals i representen el poble que els ha elegit. **La Júlia ha donat la resposta correcta**.

Cal saber que:

En una monarquia parlamentària, com la nostra, **el rei és el cap de l'Estat i regna però no governa**. El rei representa l'Estat dintre del país i a l'estranger, fa d'àrbitre i modera el funcionament de les institucions i compleix les normes que marca la Constitució. Els parlamentaris no tenen el poder en nom del rei, sinó en nom del poble espanyol.

4

Resposta correcta:

Nota: Cal considerar vàlida la resposta quan es doni el nom d'una persona destacada de cada partit. Tanmateix, s'apunten uns noms orientatius.

SIGLA	NOM SENCER	PERSONATGE POLÍTIC DESTACAT
PP	**Partit Popular**	.....
PSOE	**Partit Socialista Obrer Espanyol**	.....
CiU	**Convergència i Unió**	.....
IU	**Esquerra Unida**	.....
PNV	**Partit Nacionalista Basc**	.....
PSM	**Partit Socialista de Menorca**	.....
UCM	**Unió Centrista de Menorca**	.....

Cal saber que:

A les eleccions generals, els candidats que volen ser elegits per representar el poble espanyol s'organitzen en candidatures que acostumen a ser de partits polítics o de coalicions, també hi pot haver candidatures d'agrupacions d'electors.

Cada candidatura presenta un programa de govern per tal que els ciutadans puguin elegir amb coneixement.

Cada candidatura presenta una llista de candidats. Cada llista treu més o menys parlamentaris segons els vots aconseguits.

5 Resposta correcta:

Quines funcions té el Congrés de Diputats i quines funcions té el Senat?

.- El .....**Senat**..... és una cambra de representació territorial que duplica quasi totes les funcions del .....**Congrés de Diputats**..... A la pràctica, la seva missió és estudiar les decisions preses a l'altra cambra i afegir reflexions i arguments. El .....**Senat**..... pot modificar els textos però no els pot aprovar.

.- El .....**Congrés de Diputats**..... té el poder de discutir i aprovar les lleis i els pressupostos de l'Estat, aprovar i derogar les lleis que regeixen la vida ciutadana del conjunt de l'Estat, elegir per votació el president del govern i regular i controlar el govern, al qual demana explicacions. Fins i tot el .....**Congrés de Diputats**..... pot provocar una moció de censura i retirar la confiança al govern.

Cal saber:

- Qui forma el Congrés de Diputats?
  - Actualment està format per 350 diputats.
  - Cada província elegeix dos diputats. Ceuta i Melilla, un diputat cada una.
  - Els 248 diputats restants es reparteixen proporcionalment, segons la població de cada província.

- Qui forma el Senat?
  - Cada província elegeix quatre senadors.
  - Les illes de Gran Canària, Mallorca i Tenerife n'elegeixen tres cada una.
  - Les illes de Menorca, Eivissa-Formentera, Fuerteventura, Gomera, Hierro, Lanzarote i La Palma n'elegeixen un. Les ciutats de Ceuta i Melilla n'elegeixen dos cada una.
  - El Parlament de cada comunitat autònoma designa un senador i un altre per cada milió d'habitants dels seu territori autonòmic.

6 **Resposta correcta:**

Divisió de poders segons la Constitució espanyola

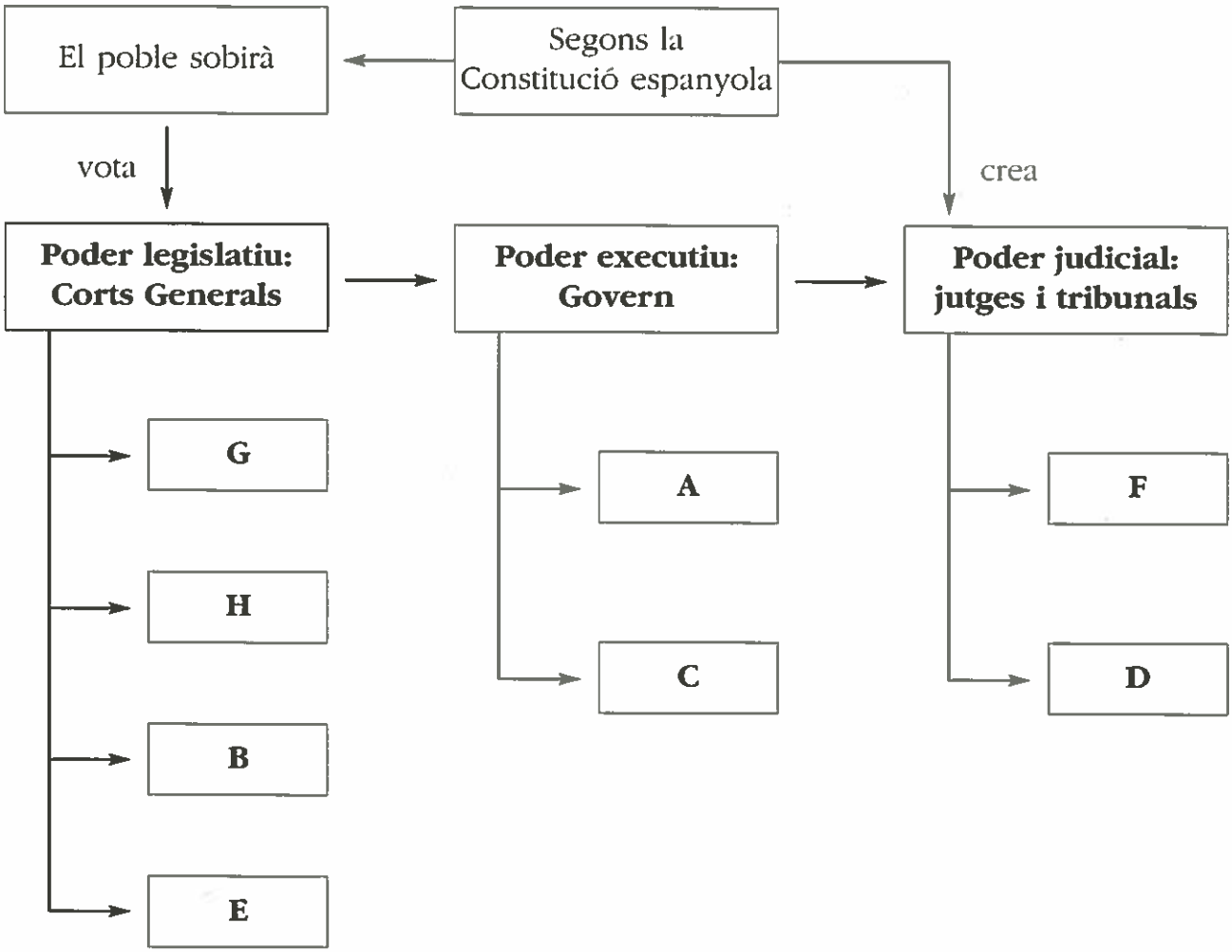

Cal saber:

El poder legislatiu o el poder de fer les lleis, el té el poble espanyol, que el delega a les Corts Generals formades pel Congrés de Diputats i el Senat. Les Corts Generals, en nom del poble espanyol, exerceixen el poder de legislar o fer les lleis i controlen l'acció del Govern.

El poder executiu o Govern dirigeix la política interior i exterior de l'Estat i fa els reglaments d'acord amb la Constitució i amb les lleis. El Govern està format pel president, els vicepresidents i els ministres.

El poder judicial, el formen el president del Tribunal Suprem i vint membres designats per les Corts Generals i nomenats pel rei per un període de cinc anys. Tots són advocats o juristes de reconeguda competència i amb més de 15 anys d'exercici de la seva professió.

7

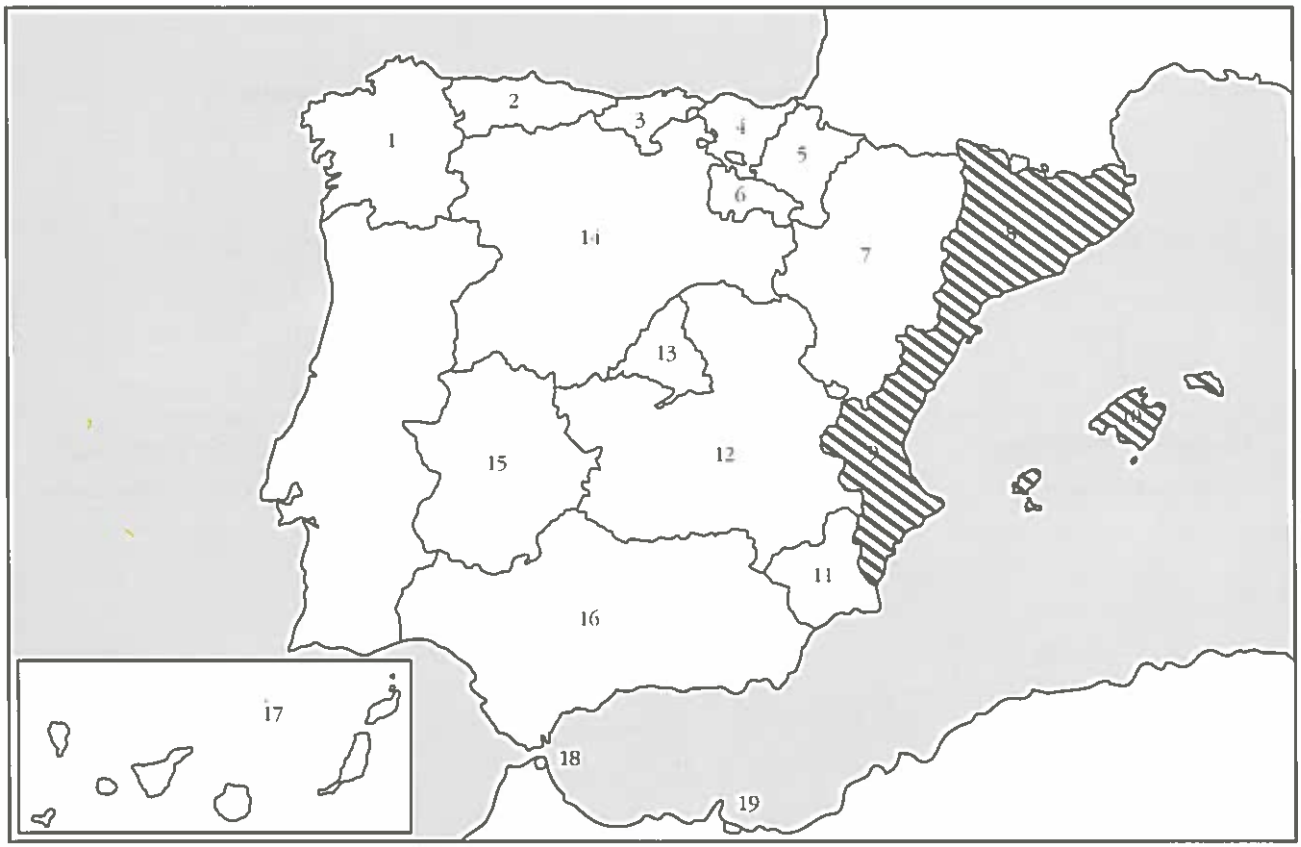

1.- Galícia

2.- Principat d'Astúries

3.- Cantàbria

4.- País Basc

5.- Navarra

6.- La Rioja

7.- Aragó

8.- Catalunya

9.- Comunitat Valenciana

10.- Illes Balears

11.- Regió de Múrcia

12.- Castella-la Manxa

13.- Comunitat de Madrid

14.- Castella i Lleó

15.- Extremadura

16.- Andalusia

17.- Canàries

18.- Ceuta

19.- Melilla

Les autonomies que tenen el català com a llengua cooficial són les indicades amb una trama de ratlles:

Illes Balears, Catalunya i País Valencià.

8 **Resposta correcta:**

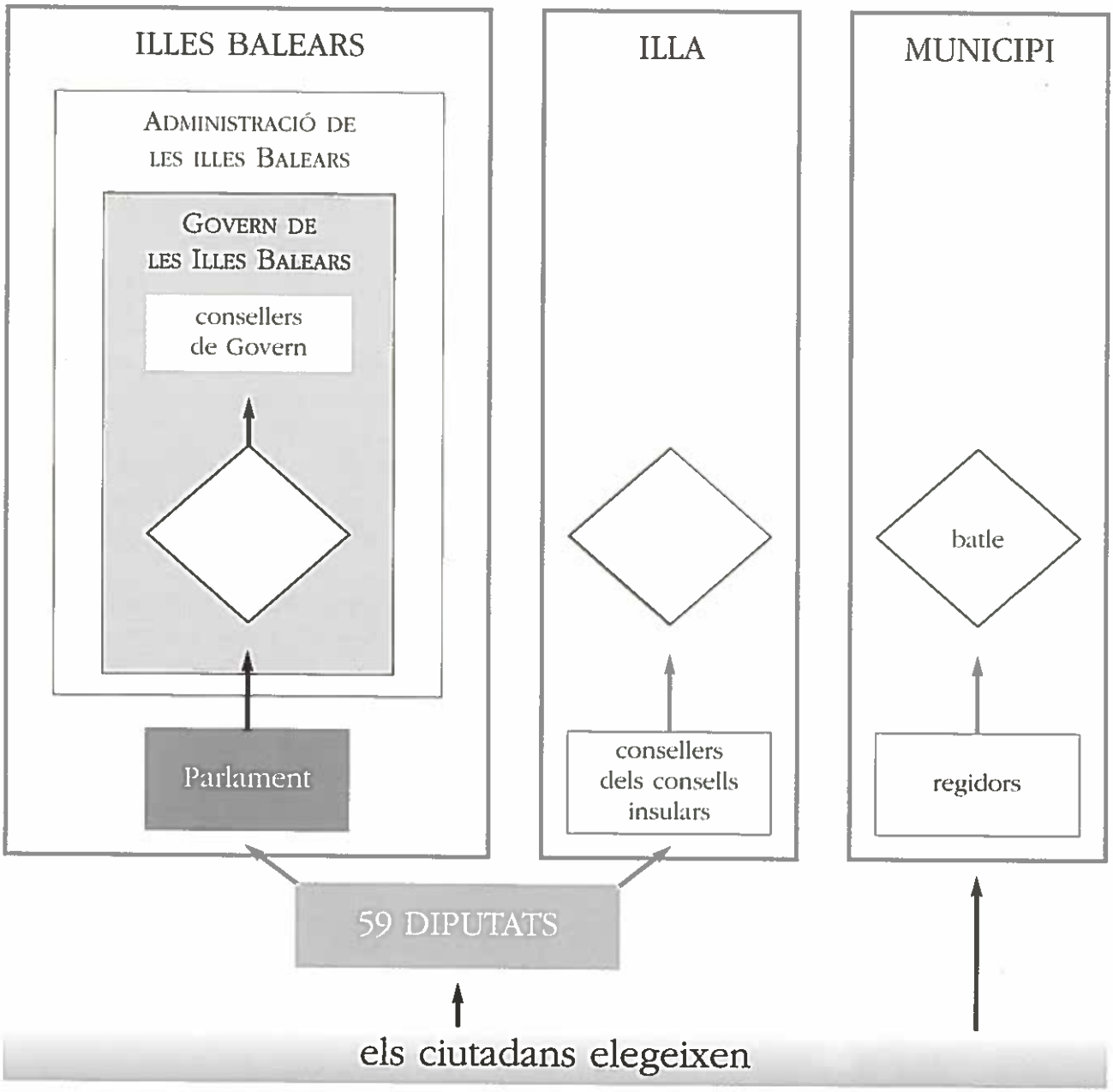

Cal saber:

Els ciutadans elegeixen els diputats, que formen el Parlament; el Parlament elegeix el president de la comunitat, i el president nomena els consellers del Govern. El president i els consellers constitueixen el Govern, que és l'òrgan superior de l'Administració de les Illes Balears.

Els ciutadans elegeixen els diputats, i els diputats de cada illa són els membres dels respectius consells insulars, que a la vegada elegeixen el president de cada consell.

Els ciutadans també elegeixen els regidors del seu municipi, i els regidors elegeixen el batle.

FONT: ***Les institucions públiques a les Balears (1977-1988).*** Bartomeu Colom. Edicions Documenta Balear.

9 Resposta correcta:

ADMINISTRACIÓ	COMPETÈNCIES (dues lletres)
Ajuntament	.....B..... / .....H.....
Consell Insular	.....D..... / .....F.....
Govern autonòmic	.....A..... / .....G.....
Govern central	.....C..... / .....E.....

Cal saber:

Comprova com les competències que tenen les comunitats autònomes són atribuïdes, delegades o transferides per les Corts Generals, segons es veu a l'article següent de la Constitució espanyola:

"L'Estat podrà transferir o delegar a les comunitats autònomes, mitjançant una llei orgànica, facultats corresponents a una matèria de titularitat estatal. La llei preveurà en cada cas la transferència dels mitjans financers i les formes de control que l'Estat es reservi."

El Parlament de la comunitat autònoma de les Illes Balears delega part de les seves competències als consells insulars seguint una política de descentralitzar l'Administració.

Els ajuntaments són elegits directament pel poble i tenen plena autonomia per governar i administrar el municipi i exercir les competències pròpies.

Les diverses administracions intervenen en molts casos en un mateix tema. En el cas de les escoles, per exemple, l'ajuntament dóna terreny, la comunitat autònoma s'ocupa de la construcció de l'edifici i l'Administració de l'Estat estableix els programes bàsics de les assignatures.

---

10 Resposta correcta:

A- L'alcalde o l'alcaldessa del teu municipi:

(el de cada municipi)

B- El president o la presidenta del Consell Insular de Menorca:

.....

C- El president o la presidenta del Govern de les Illes Balears:

.....

D- El president o la presidenta del Govern espanyol:

.....

11 **Resposta correcta:**

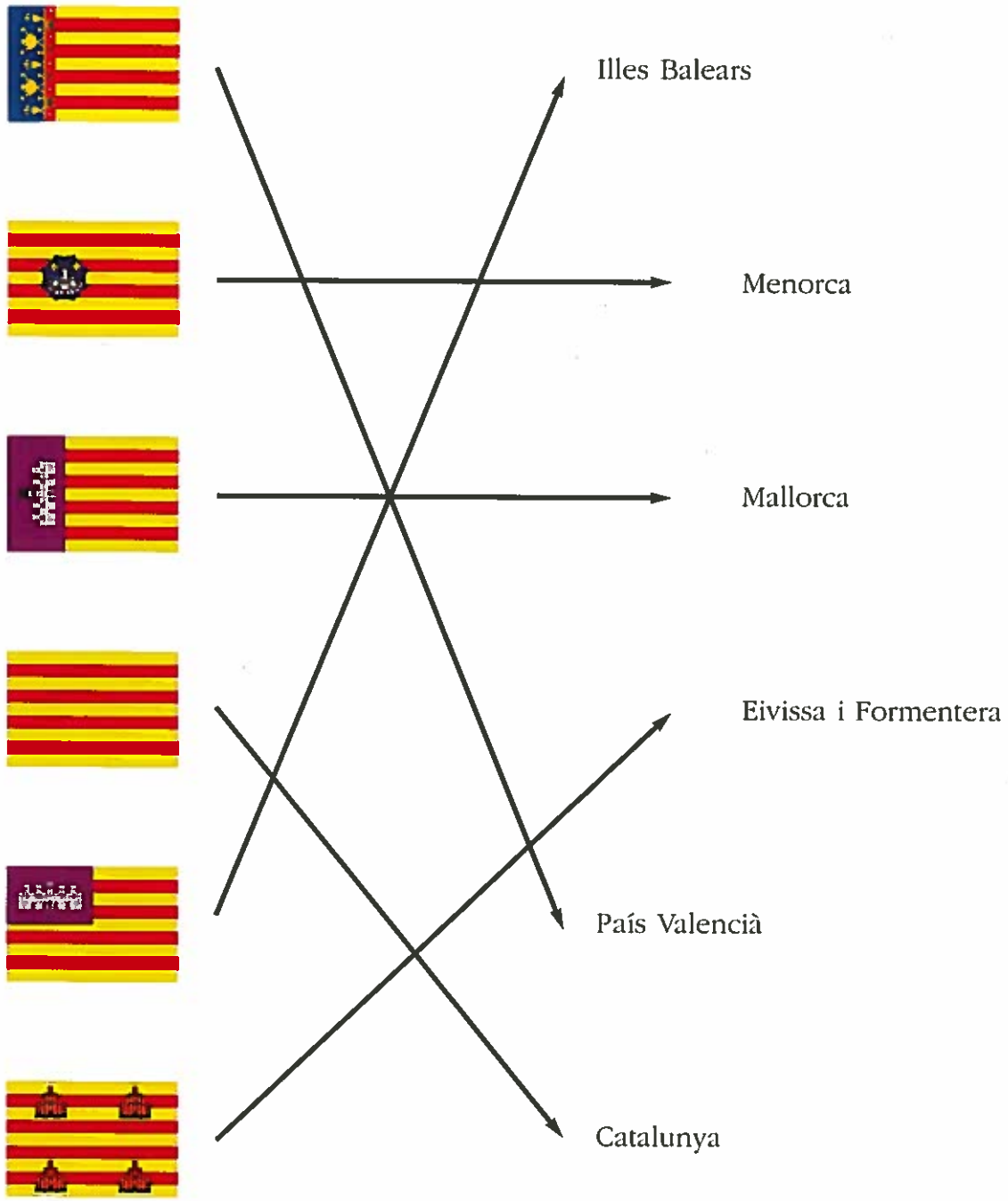

- L'element comú: les quatre barres roges sobre fons groc

Cal saber:

Que les quatre barres roges sobre fons groc són un element que simbolitza els vincles culturals i lingüístics dels països de parla catalana. També Aragó té la senyera quatribarrada, que recorda l'antiga Confederació catalanoaragonesa.

ANNEX 2: SOL·LICITUD DE COL·LABORACIÓ ALS CENTRES

Ciutadella, 31 d'octubre de 2002

IES .....
Sr. director:

Ens posam en contacte amb vostè per presentar-li un projecte d'investigació que pretén dur a terme el Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca, mitjançant un conveni de col·laboració amb la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i l'Institut Menorquí d'Estudis, per a la realització del qual sol·licitam la col·laboració del seu centre.

El projecte d'investigació, titulat, *El coneixement escolar del sistema polític,* està dirigit per Pilar Benejam, catedràtica de Didàctica de les C. Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre de l'IME, i té com a objectius principals:

- esbrinar el grau de coneixement que tenen els escolars de Menorca sobre algunes qüestions bàsiques referides al funcionament del nostre sistema polític
- detectar i analitzar les possibles mancances
- preparar, si escau, les accions i els materials didàctics necessaris per esmenar aquestes mancances

Per a açò, hem dissenyat una enquesta que voldríem passar a una mostra àmplia i representativa de l'alumnat de sisè de primària, segon d'ESO, quart d'ESO i segon de batxillerat. El qüestionari va acompanyat d'un instrument d'autoavaluació que conté informació sobre cadascuna de les preguntes. La intenció és que l'enquesta i l'instrument d'autoavaluació es puguin fer servir com una unitat didàctica dins la programació ordinària de l'àrea de C. Socials.

L'estudi pretén obtenir una valoració global de l'alumnat de Menorca en els diferents nivells apuntats, sense entrar en diferències de centres ni de pobles. Tanmateix, si un centre estigués interessat a conèixer els resultats del seu alumnat, no hi hauria cap inconvenient per facilitar-los-hi.

Per a l'aplicació de la prova, prevista durant el mes de gener de 2003, és indispensable la col·laboració del professorat del seu centre, concretament del professorat de C. Socials de 2n d'ESO, 4t d'ESO i 2n de batxillerat.

Per aquest motiu, els convidam a participar i assistir a una reunió informativa que tindrà lloc el proper dia 29 de novembre de 2002 a les 18 h a l'IES Josep Miquel Guàrdia d'Alaior, on parlarem del procés, criteris d'aplicació i correcció de l'enquesta.

La implicació dels centres escolars esdevé fonamental per al desenvolupament del projecte. Per açò pregam i agraïm per endavant la seva col·laboració.

Restant a la seva disposició per a qualsevol dubte o aclariment, el saluden atentament:

Pilar Benejam	Antònia Gomis
Coordinadora general del projecte	Coordinadora del MRPM

ANNEX 3: FULL DE REGISTRE

Treball de recerca: *El coneixement escolar del sistema polític*

Centre.....

Nombre de qüestionaris passats:

6è primària	2n ESO	4t ESO	2n batxillerat

Professorat que ha col·laborat en el treball

Nom i llinatges

Observacions:

ANNEX 4: MODEL DE FITXA DE BUIDAT DE LES ENQUESTES PER CURS

CURS: CENTRE:

	PREGUNTES																							
ALUM.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11			
	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	BÉ	MAL.	Bé	Mal.	
1	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,29	0,71	0,20	0,80	0,00	1,00	0,59	0,41	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	0,14	0,86	2,72	8,28	11
2	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,40	0,60	0,13	0,88	0,32	0,68	0,33	0,67	0,38	0,63	0,75	0,25	0,43	0,57	3,73	7,27	11
3	0,00	1,00	0,67	0,33	1,00	0,00	0,21	0,79	1,00	0,00	0,63	0,38	0,45	0,55	0,33	0,67	0,13	0,88	0,25	0,75	1,00	0,00	5,67	5,33	11
4	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,07	0,93	0,40	0,60	0,38	0,63	0,18	0,82	0,33	0,67	0,25	0,75	0,25	0,75	0,71	0,29	3,58	7,42	11
5	0,00	1,00	0,33	0,67	1,00	0,00	0,21	0,79	0,80	0,20	0,63	0,38	0,73	0,27	0,83	0,17	0,50	0,50	0,75	0,25	1,00	0,00	6,78	4,22	11
6	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,60	0,40	0,13	0,88	0,32	0,68	0,17	0,83	0,13	0,88	0,00	1,00	1,00	0,00	3,33	7,67	11
7	0,00	1,00	0,67	0,33	1,00	0,00	0,21	0,79	0,40	0,60	0,63	0,38	0,55	0,45	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,43	0,57	6,88	4,12	11
8	0,00	1,00	0,67	0,33	1,00	0,00	,36	0,64	1,00	0,00	1,00	0,00	0,59	0,41	1,00	0,00	0,25	0,75	1,00	0,00	0,71	0,29	7,58	3,42	11
9	0,00	1,00	0,33	0,67	1,00	0,00	0,00	1,00	0,40	0,60	0,00	1,00	0,23	0,77	0,00	1,00	0,00	1,00	0,50	0,50	0,29	0,71	2,75	8,25	11
10	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,14	0,86	0,60	0,40	0,00	1,00	0,36	0,64	0,00	1,00	0,00	1,00	0,75	0,25	0,43	0,57	4,29	6,71	11
11	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,60	0,40	0,00	1,00	0,18	0,82	0,67	0,33	0,13	0,88	0,00	1,00	0,14	0,86	2,72	8,28	11
12	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,14	0,86	0,80	0,20	0,13	0,88	0,50	0,50	0,67	0,33	0,00	1,00	0,75	0,25	0,43	0,57	6,41	4,59	11
13	1,00	0,00	0,33	0,67	1,00	0,00	0,21	0,79	0,40	0,60	0,75	0,25	0,18	0,82	0,33	0,67	0,75	0,25	0,50	0,50	0,43	0,57	5,89	5,11	11
14	1,00	0,00	0,33	0,67	1,00	0,00	0,21	0,79	0,80	0,20	0,25	0,75	0,14	0,86	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,50	0,29	0,71	5,52	5,48	11
15	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,86	0,14	1,00	0,00	1,00	0,00	0,77	0,23	1,00	0,00	0,75	0,25	1,00	0,00	1,00	0,00	9,38	1,62	11
16	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,14	0,86	0,80	0,20	0,50	0,50	0,64	0,36	0,67	0,33	0,75	0,25	0,75	0,25	0,43	0,57	4,67	6,33	11
	5	11	6,33	9,67	12	4	3,07	12,93	10,2	5,80	6,13	9,88	6,73	9,27	9,33	6,67	5,00	11,00	9,25	6,75	8,86	7,14			
%	0,31	0,69	0,40	0,60	0,75	0,25	0,19	0,81	0,64	0,36	0,38	0,62	0,42	0,58	0,58	0,42	0,31	0,69	0,58	0,42	0,55	0,45			
Comp.	1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1				

CURS: 6 CENTRE:

	PREGUNTES																					
ALUM.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
1	0	1	0	3	0	1	4	10	1	4	0	8	13	9	6	0	0	8	2	2	1	6
2	0	1	0	3	1	0	0	14	2	3	1	7	7	15	2	4	3	5	3	1	3	4
3	0	1	2	1	1	0	3	11	5	0	5	3	10	12	2	4	1	7	1	3	7	0
4	0	1	0	3	1	0	1	13	2	3	3	5	4	18	2	4	2	6	1	3	5	2
5	0	1	1	2	1	0	3	11	4	1	5	3	16	6	5	1	4	4	3	1	7	0
6	0	1	0	3	1	0	0	14	3	2	1	7	7	15	1	5	1	7	0	4	7	0
7	0	1	2	1	1	0	3	11	2	3	5	3	12	10	6	0	8	0	4	0	3	4
8	0	1	2	1	1	0	5	9	5	0	8	0	13	9	6	0	2	6	4	0	5	2
9	0	1	1	2	1	0	0	14	2	3	0	8	5	17	0	6	0	8	2	2	2	5
10	1	0	3	0	0	1	2	12	3	2	0	8	8	14	0	6	0	8	3	1	3	4
11	0	1	0	3	1	0	0	14	3	2	0	8	4	18	4	2	1	7	0	4	1	6
12	1	0	3	0	1	0	2	12	4	1	1	7	11	11	4	2	0	8	3	1	3	4
13	1	0	1	2	1	0	3	11	2	3	6	2	4	18	2	4	6	2	2	2	3	4
14	1	0	1	2	1	0	3	11	4	1	2	6	3	19	6	0	0	8	2	2	2	5
15	1	0	3	0	0	1	12	2	5	0	8	0	17	5	6	0	6	2	4	0	7	0
16	0	1	0	3	0	1	2	12	4	1	4	4	14	8	4	2	6	2	3	1	3	4

ANNEX 5: PROFESSORAT QUE HA COL·LABORAT EN L'APLICACIÓ DE LA PROVA

CP Pintor Torrent, de Ciutadella
- Francisca Roman Campins

CP Mare de Déu del Toro, de Ciutadella
- Rita Camps Cantallops
- Francisca Gener Vinent
- Antònia Moll Camps

Col·legi Sant Francesc de Sales, de Ciutadella
- Joana Bosch Genestar
- Gerard Agustín Company
- Antònia Florit Salord
- Dimas Pérez González
- Maria Auxiliadora Juaneda Villalonga

IES M Àngels Cardona, de Ciutadella
- Manuel Mascaró Talaya
- Eduard Blanes Calvo
- Sílvia Coll Pino
- Martí Barber Pons

CP Castell de Santa Àgueda, de Ferreries
- Elena Barber Garriga
- Margarita Raya Medialdea

Col·legi Sant Francesc, de Ferreries
- Josep Carreras Coll
- Llorenç Pons Martí

IES Biel Martí, de Ferreries
- Clara Valera Torres
- Sílvia Pons Pons
- Anselm Barber Luz

CP Mare de Déu del Toro, des Mercadal
- Antoni Pons Triay
- Rosa Pallás Cardona

CP Francesc d'Albranca, des Migjorn Gran
- Cristina Cardona Camps

CP Dr. Comas, d'Alaior
- Ana Elisa Gomila Pons
- Albina Freitas Moll

Col·legi La Salle, d'Alaior
- José Luis Gómez Aldana

IES Josep Miquel Guàrdia, d'Alaior
- Ana Riba Pallí
- Jaume Mascaró Moll

CP Mare de Déu de Gràcia, de Maó
- Carol Pons Cunill
- Núria Bosch Calafell

CP Sa Graduada, de Maó
- Catalina Cabiró Villalonga
- Gertrudis Carreras Pons

Col·legi Sant Josep, de Maó
- Joana Cardona Escanero
- Montserrat Barber Camps

IES Pasqual Calbó, de Maó
- Catalina Pons Seguí
- Joan de Nicolás Mascaró
- Catalina Seguí de Vidal
- Joana Salom Santa Maria
- Joana Garcias Ribas

IES Joan Ramis i Ramis, de Maó
- Jaume Gomila Huguet
- Antoni López Pons
- Joan Pau Salort Salort
- Beatriz Pons Caules

CP Àngel Ruiz i Pablo, des Castell
- Josep M. González Pons
- Catalina Pons González

CP Sant Lluís
- Purificación Jiménez Mata
- Vicenta García Marcos

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

DEPARTAMENT DE CULTURA I EDUCACIÓ

CONSELL ESCOLAR
DE MENORCA